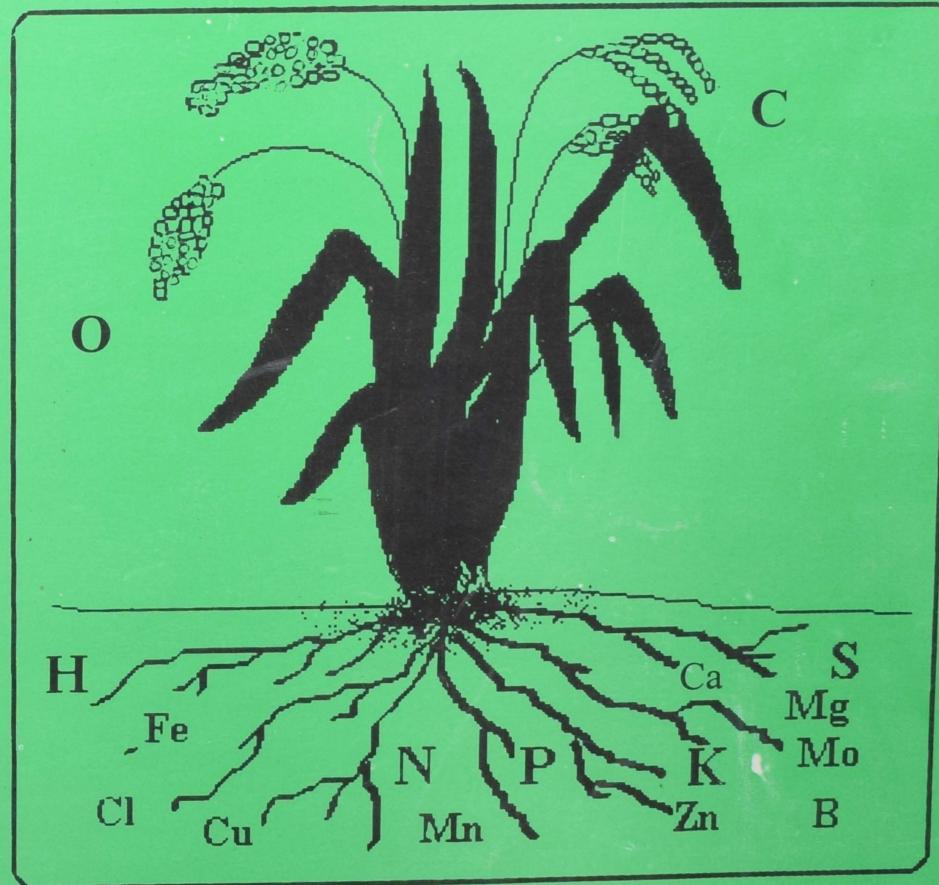

नेपाल सरकार
कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि बिभाग
माटो व्यवस्थापन निदेशनालय

क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला

पोखरा

अध्ययन प्रतिवेदन

आव २०६६/०६७

(२०६७ आषाढ)

नेपाल सरकार
कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
कृषि बिभाग
माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय

क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला पोखरा

अध्ययन प्रतिवेदन

आ.व. २०८६/ ०६७

(२०८७ आषाढ)

दुई शब्द

कृषि मुलश्च जिवनम्

जिविकोपार्जनको लागि मात्र नभई गरिवी निवारणको लागि कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि अपरिहार्य छ । देशका ६५.६% जनता कृषि पेशामा आश्रीत भएको र सबै जसो जना कुनै न कुनै रूपले यसमा निर्भर हुने हुँदा कृषि क्षेत्रको विकास बिना देश विकास तथा जनताको जिवन स्तर सुधार गर्न हाम्रो प्रयास निरर्थक हुन जान्छ । कृषि क्षेत्रको विकासको लागि कृषि क्षेत्रका विभिन्न पक्षहरुको उत्तिकै महत्व हुन्छ, त्यसमा पनि माटो तथा मलखाद व्यवस्थापनको प्रमुख भुमिका हुने कुरा नकार्न सकिदैन ।

कृषिको आधुनिकिकरण सहित दीर्घकालीन कृषि विकासको मुल उदेश्य बनिरहेको बर्तमान परिप्रक्षमा नेपालमा भने माटोमा सन्तुलित खाद्य तत्व व्यवस्थापन गर्न पनि निकै कठिन भइरएको छ । हाम्रै वरिपरि पाइने स्थानिय स्रोतको प्रयोग गरी माटो सुधार तथा व्यवस्थापन गर्नु हाम्रो उदेश्य हो र हामीले यसको विस्तार र प्रसार प्रसारको लागि विभिन्न कार्यकम संचालन गर्दै आएका छौं ।

प्रस्तुत प्रतिवेदनमा यस पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा प्रयोगशालाबाट सञ्चालित विभिन्न कार्यकमहरुको विस्तृत विवेचना गर्नुको साथै माटो व्यवस्थापन सम्बन्धि आवश्यक जानकारीहरु समावेश गरिएको छ ।

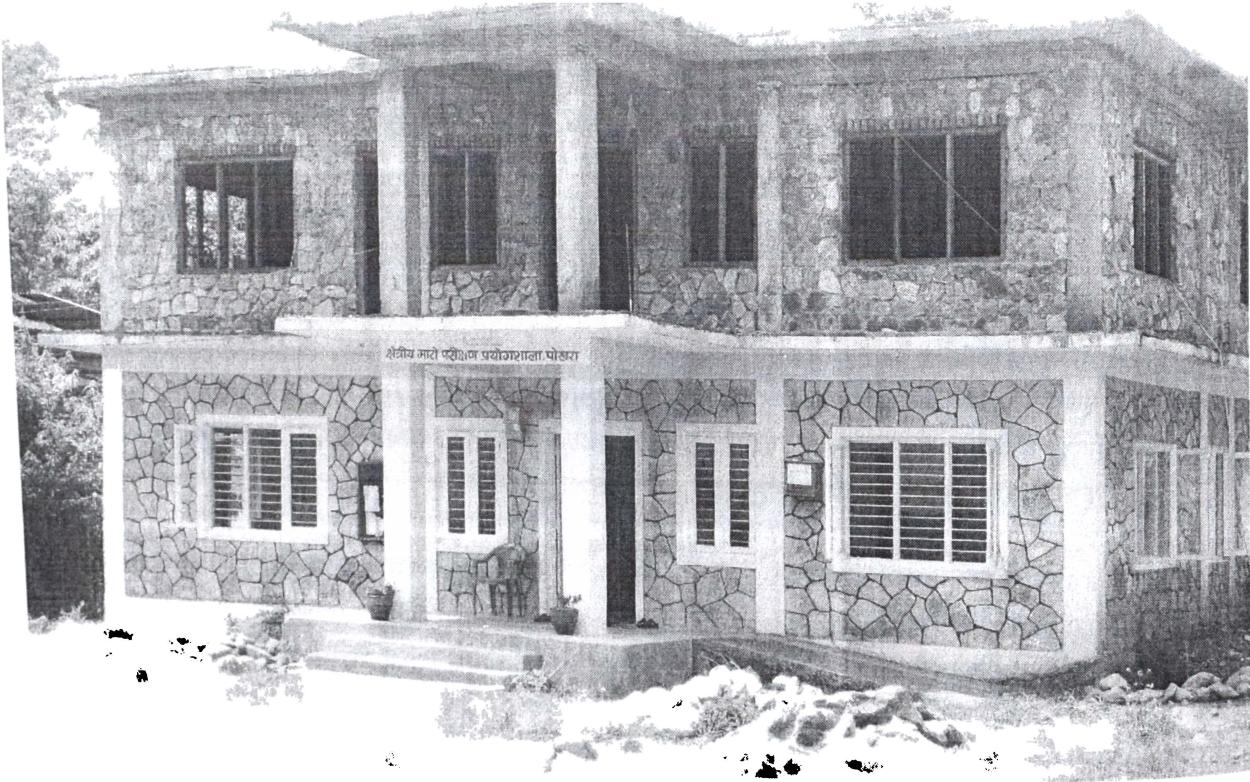
प्रतिवेदनमा उल्लेखित माटो विश्लेषणको नतिजा, सुक्ष्म तत्वको अवस्था, खाद्यतत्वको समस्या सम्बन्धि अध्ययन, रासायनिक मल परीक्षणको नतिजा, भकारो सुधार कार्यकमको रिपोर्ट, माटो शिविरको रिपोर्ट, माटो परीक्षण सिफारिस क्षेत्रको अनुगमनबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सुभावहरु कृषि क्षेत्रमा कार्यरत प्राविधिक, संघ-संस्था तथा कृषकहरुलाई पनि उपयोगी हुनेछन भन्ने आशा गरिएको छ ।

यस पश्चिमाञ्चल क्षेत्रका कृषकहरुलाई माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि सेवा पुऱ्याउने क्रममा यस क्षेत्रका जि.कृ.बि.का. तथा अन्य संघ संस्थाहरुले यस प्रयोगशालासंग समन्वयात्मक रूपले काम गर्न पुऱ्याएको सहयोगको लागि यस प्रयोगशाला आभार व्यक्त गर्दछ ।

यस अध्ययन प्रतिवेदनलाई सकभर सरल, स्पष्ट र सर्व साधारणलाई समेत उपयोगी बनाउन कोशिस गरिएको छ । तर पनि यसमा सुधारका प्रशस्त संभावनाहरु हुन सक्छन । तसर्थ आगामी वर्षमा यसलाई अरु उपयोगी बनाउन पाठकबृन्दबाट सल्लाह र सुभावको अपेक्षा गरिएको छ ।

यस प्रतिवेदनमा प्रस्तुत गरिएका कार्यकमहरु सफल पुर्वक सम्पन्न गर्न सहयोग पुराउने माटो विज्ञ तथा यस कार्यालयका निर्वत्तमान प्रमुख श्री पदम प्रसाद अधिकारीको योगदानलाई नकार्न सकिदैन । साथै अध्ययन प्रतिवेदनको तयार तथा प्रकाशन कार्यमा सहयोग गर्नुहुने यस कार्यालयका प्रा.स. श्री बाबुराम जि.सी लगायत सम्पूर्ण कर्मचारी सार्थीहरु धन्यबादका पात्र हुनुहुन्छ ।

२०६७, आषाढ
सुनिल पाण्डे
माटो विज्ञ
(कार्यालय प्रमुख)

क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला पोखराको निर्माणाधिन भवन

विषय सूची

विषय	पेज नं.
खण्ड क	
१. क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला कास्की पोखरा	१
१.१ परिचय :	१
१.२ प्रयोगशालाको उद्देश्य :	२
१.३ अध्ययन प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष २०६६/६७ को भूमिका:	२
१.४ संगठनात्मक तालिका :	४
१.५ जनशक्ति विवरण :	५
१.६ यस कार्यालयाको स्थापना काल देखि हाल सम्मका कार्यालय प्रमुखहरु	६
१.७ वार्षिक कार्यक्रम तथा प्रगति विवरण	६
१.७.१ आयोजनाको नाम माटो सुधार तथा सेवा कार्यक्रम	७
१.७.२ साम्रेदारीमा संचालन भएका कार्यक्रमहरु	८
१.७.३ आर्थिक विवरण	८
१.७.४ राजश्व सम्बन्धी विवरण	९
खण्ड ख	
२. माटो व्यवस्थापन तथा सुधार सेवा कार्यक्रम	१०
अ. पुँजीगत खर्च तर्फको कार्यक्रम	१०
२.१.१. फर्निचर खरीद	१०
२.१.२ उपकरण खरीद	१०
२.१.३ मोटरसाइकल खरिद	१०
२.१.४. कार्यालय भवन निर्माण	१०
२.१.५. अधुरो भवन निर्माण	१०
२.२ आ. चालु खर्च तर्फको कार्यक्रम	१०
२.२.१ प्रयोगशालामा माटोको नमूना विश्लेषण	१०
पश्चिमाञ्चल क्षेत्रको माटो अवस्थाको ग्राफ चार्ट	११
२.२.१.१. प्रयोगशालामा माटोको नमूना विश्लेषण (जिल्लास्तर)	१२
२.२.१.२. प्रयोगशालामा माटोको नमूना विश्लेषण (गा.वि.स.स्तर)	१६
२.२.२ माटो परीक्षण शिविर:	२१

बिषय	पेज नं.
क) जिल्ला स्तर	२३
ख) गा.वि.स स्तर	२५
२.२.३ रासायनिक मलको गुणस्तर नियन्त्रण तथा विश्लेषण	३५
२.२.४ माटो र बिरुवाको नमुना सङ्ग्रहन तथा शुद्धमतत्व विष्लेषण	४०
२.२.५ माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	४५
२.२.६ खाद्य तत्व समस्या अध्ययन	४९
२.२.७ भकारो सुधार	५३
२.२.८ हरियो मल प्रदर्शन	५३
२.२.९ IPNS कृषक पाठशाला संचालन	५३
२.२.१० आधारभूत सेवाकालिन तालिम संचालन	५३
२.२.११ वार्षिक प्रगती तथा अध्ययन प्रतिवेदन	५६
खण्ड ग	
३.विविध विवरण	
३.१. महिला सहभागिता	५७
३.२. राजश्व विवरण	५७
३.३. धरौटी विवरण	५७
३.४. बजेट स्थिती	५७
३.५. साभेदारीमा संचालित कार्याक्रम	५८
३.६. कार्यक्रम कार्यान्वयन स्तर र नितिगत समस्याको विवरण	५८
३.७. समस्या तथा सुझाव	५८
खण्ड घ	
अनुसुचीहरु	
१. प्रयोगशालामा माटो तथा मलखाद जांच गर्दा लाग्ने शुल्क सम्बन्धि बिवरण	६०
२. अम्लिय माटोमा कृषि चुनको प्रयोग सम्बन्धी तालीका	६१
३. बिभिन्न प्राङ्गणारीक मलहरु र तिनमा पाइने खाद्यतत्वहरुको बिवरण	६२
४. अनुसुचि बिभिन्न बालीको लागी उपयूक्त पि.एच. मान गीत तथा कविताहरु	६२
	६३

खण्ड क

१. क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला कास्की पोखराको : संक्षीप्त विवरण

१.१ परिचय :

नेपाल एक कृषिप्रधान देश हो र यहांका ६५.६ प्रतिशत भन्दा वढी मानिसहरु कृषि पेशामा नै निर्भर छन् । राष्ट्रको कुल ग्राहस्थउत्पादनको ३२.८२% श्रोत पनि कृषि रहेको छ । नेपाले सरकारले प्रमुख क्षेत्रको रूपमा कृषि क्षेत्रमा लगानी गरेता पनि अपेक्षित परिणामहरु प्राप्त गर्न सकिएको छैन । नेपालमा कृषि को इतिहास धेरै पुरानो भएता पनि, कृषि कर्ममा प्रमुख भूमिका राख्ने माटो, जुन वाली विरुवाको खाद्य पदार्थको श्रोत हो, यस क्षेत्रको विकासको इतिहास नेपालको लागि धेरै पुरानो छैन । लगातार जमिनमा खेतीपाती गर्नुका साथै विरुवालाई आवश्यक खाद्यतत्वहरुको आपूर्ती विभिन्न किसीमका रासायनिक मलहरुवाट गर्ने गरेको तर माटो व्यवस्थापन तिर कुनै सोंचाइ नरहेको कारणबाट माटोको उर्वराशक्ति विस्तारै कम हुँदै गएकोले माटो व्यवस्थापन तर्फ समयमै उचित ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने महशुस गरि माटोको इकाई हुनपर्ने कुराको शुरुवात २०४९ सालदेखि भएता पनि २०५१ सालमा आएर देशको ५ वटै विकास क्षेत्रहरुमा क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशालाहरुको स्थापना भएको थियो जस मध्ये क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला कास्की पोखरा पनि एक हो । स्थापन कालमा २ जना अधिकृत तथा ४ जना सहायक स्तर र १ जना निम्न स्तरको गरी जम्मा ७ जना कर्मचारीको दरबन्दि साथ शुरु भएको यो प्रयोगशाला हाल कृषि विभागको नयाँ संरचनामा १२ जना कर्मचारी रहने व्यवस्था रहेको छ । यो प्रयोगशाला माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयको प्राविधिक तथा प्रशासनिक नियन्त्रणमा रहेको छ ।

यो प्रयोगशाला गण्डकी अञ्चलको कास्की जिल्लाको जिल्ला कृषि विकाश कार्यालय कास्कीको परिसर भित्र रहेको छ । यो प्रयोगशाला २८.०६° देखि २८.३६° उत्तरी अक्षांश, र ८३.४९° देखि ८४.१२° पुर्व देशान्तर र समुन्द्री सतहवाट ८२७ मी. उचाईमा सिद्धार्थ राजमार्गको उत्तर तर्फ बिरौटा चौकमा रहेको छ । यहांको अधिकतम तापकम ३७.४° से. र न्यूनतम तापकम १.८° से.सम्म र सरदर वर्षा ३९५१.५ मि.मि.रहेको छ । समष्टिगत रूपमा जलवायू समशितोष्ण खालको छ ।

यस प्रयोगशालाले हाल माटो परीक्षण कार्यको लागि प्रयोग गरेको केही मेशिनहरु तथा उपकरणहरु वि.स. २०२५ सालमा नेपाल सरकार तथा जर्मन सरकारको संयुक्त सहयोगमा स्थापित गण्डकी अञ्चल कृषि विकास आयोजना कालका छन् भने केही मेशिन उपकरणहरु २०५७ सालमा थप खरिद भै श्रोत साधनले सम्पन्न रहेको छ । यस प्रयोगशालाको कार्य क्षेत्र अन्तर्गत गण्डकी, लुम्बिनी र धौलागिरी अञ्चलका १६ जिल्लाहरु पर्दछन् ति १६ जिल्लाहरु मध्ये तराई क्षेत्रमा नवलपरासी, रुपन्देही र कपिलवस्तु पर्दछन् भने वाँकी १३ जिल्लाहरु मध्य तथा उच्च पहाडी भागमा पर्दछन् । उच्च हिमाली जिल्लाहरुमा हवाई सेवा उपलब्ध छ । प्रयोगशालाको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत पर्ने मनाङ्ग र मुस्ताङ्ग जिल्लाहरु वाहेक अन्य पहाडी जिल्लाहरुको सदरमुकामहरुलाई पक्की तथा कच्ची मोटर वाटोले छोएको छ तर जिल्लाका विभिन्न गा.वि.स. तथा पकेट क्षेत्रहरुमा भने घोडेटो,गोरेटो वाटो सम्मको व्यवस्था भएको छैन । उच्च पहाड मनाङ्ग र मुस्ताङ्ग जिल्लाहरु मा हवाई सेवा सञ्चालन छ ।

यो प्रयोगशाला तत्कालीन असहज परिस्थीतीको कारण बाट २०६२।२३ गते खैरेनीटार तनहुं बाट पोखरामा स्थानान्तर भइ काम काज गर्दै आएकोमा नेपाल सरकारको मिति २०६२।४।२१ को निर्णय अनुसार यस क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला जिल्ला कृषि विकाश कार्यालय कास्की पोखराको परिसरमा कार्यालय स्थापना गरी काम काज गर्दै आई रहेको छ । हाल प्रयोगशालाको आफै प्रयोगशाला कक्ष सहीत कार्यालय संचालनको लागि ४ बटा कोठा निमार्ण भएको छ । यसबाट बिगत बर्षको तुलनामा काम गर्न सहज अनुभव भएको छ । प्रयोगशाला संचालन गर्न अझै पनि पर्याप्त स्थान नभएकोले तल्ला थप्ने कार्य भइरहेको भए पनि सम्पन्न नभएकोले अझै पनि असहज परिस्थिती विधमान छ । साथै यस प्रयोगशालाको लागि आवास सुविधा अत्यन्तै नाजुक अवस्थामा र अपर्याप्त छ । यसको लागि आगामी बर्षमा रकमको व्यवस्था गरी निमार्ण सुधारको आवश्यकता रहेको छ ।

१.२ प्रयोगशालाको उद्देश्य :

- यस प्रयोगशालाको अगुवाईमा आफ्नो कार्य क्षेत्र पर्ने जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरु तथा कृषि कार्यमा सलग्न विभिन्न सघ संस्थाहरूसँग समन्वय गरी दिगो रूपमा माटोमा भएको उर्वराशक्तिलाई कायम राख्ने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
- माटो विश्लेषण, सर्वेक्षण र अध्ययनको आधारमा विभिन्न समस्याहरूको पहिचान गर्ने र समाधानका उपायहरु पत्ता लगाई सिफारीस गरी कृषि प्रसार कार्यलाई सहयोग पुऱ्याउने ।
- समानुपातिक रूपमा मलखादको प्रयोग गर्ने कृषकहरूलाई प्रेरित गर्ने ।
- माटो परीक्षण शिविरहरु सञ्चालन गरी कृषकहरूको घर दैलो पुगी कृषि चुन तथा मलखाद सिफारीस गर्ने तथा माटोको महत्व र अवस्थाका वारेमा जानकारी गराउने ।
- बाली विरुवाहरूलाई थोरै तर नभई नहुने अत्यावश्यक शुक्ष्म तत्वहरूको स्थिति अध्ययनको लागि अनुगमन गर्ने र के कस्ता सुधार गर्न आवश्यक छ, पहिचान गरी सुधारात्मक उपायको खोजी गरी कृषक समक्ष पुऱ्याउने ।
- माटोमा आउने विभिन्न किसिमका विकृती अमिलोपन, नुनिलोपन सुधारका लागि कृषि चुन तथा जिप्सम आदि सिफारीस गर्ने ।
- माटोको उर्वराशक्ति वृद्धिका लागि हरियो मल, प्राङ्गारिक मल, गोवरमल, रात्रीमलका अतिरिक्त रासायनिक मलले खेलको भूमिका वारे कृषकहरूलाई अवगत गराउने ।
- अल्पकालिन, मध्यकालिन र दिर्घकालिन रूपमा प्राङ्गारिक र रासायनिक मलको विभिन्न परीक्षण प्रदर्शन अन्नबाली, तरकारी र फलफूल खेती आदि बालीमा सञ्चालन गरि प्राप्त तथ्यांकको आधारमा
- माटोको विभिन्न विश्लेषण र अध्ययनको आधारमा जानकारी संकलन गरि समस्यामुलक विषय तथा तत सम्बन्धि अध्ययन तथा प्रविधि प्रसारण जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- दिगो रूपमा माटोको उचित व्यवस्थापन गरि वातावरणिय सन्तुलनलाई कायम राखी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याउने ।
- माटोको नमूनाहरु संकलन, विश्लेषण र नितिजा का आधारमा मलखाद सिफारीस गर्ने ।
- बजारमा पाईने विभिन्न नाम र ब्राण्डका मलका नमूना संकलन, विश्लेषण र मलमा भएको तत्वको वारेमा कृषकलाई जानकारी दिलाउने एवं सिफारीस गर्ने ।
- माटो सम्बन्धि क्षेत्रीय स्तरमा देखा परेका समस्यालाई समाधानको खोजीको लागि क्षेत्रीय स्तरका योजना तर्जुमा गर्ने ।
- कार्यक्रमको कायांन्वयनमा सम्बद्ध पक्षहरूलाई सहयोग पुऱ्याउने, अनुगमन गर्ने, मुल्यांकन गर्ने आदि कायांहरु समेत यस क्षेत्रीय माटो प्रयोगशालाको उद्देश्य रहेको छ ।

१.३ अध्ययन प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष २०६६/०६७ को भुमिका:

नेपालमा कृषिको इतिहास निकै पुरानो भएता पनि कृषि क्षेत्रमा गुणात्मक र परिणाम मुखी सुधारको लागि अझै थुपो प्रविधिहरूको विकास हुन बाँकी नै रहेको परिप्रेक्ष्यमा कृषि क्षेत्रको दिगो विकास गरि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याउन जरुरी छ जसवाट देशलाई आत्म निर्भर बनाउन सकियोस् । हाम्रो देश नेपाल कृषि प्रधान देश यहाँका कूल जनसंख्याको ६५.५% कृषि पेशामा नै निर्भर रहेको कारण पनि कृषि क्षेत्रको विकास विना राष्ट्रको समुन्नत विकासको कल्पना सम्म गर्न सकिदैन । किनकी यहाँको कूल ग्राहस्थ उत्पादनको ४०% कृषि

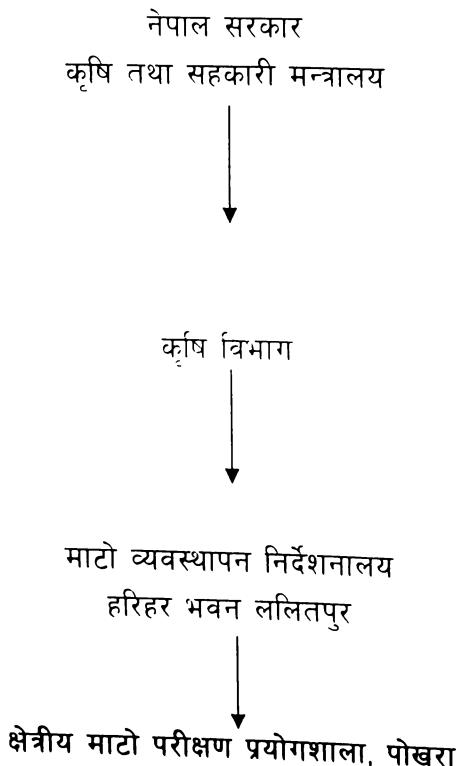
क्षेत्रले ओगट्न पुगेको छ। यसै वास्तविक तथ्यलाई महशुस गरी नेपाल सरकारले हरेक वर्ष राष्ट्रिय बजेटमा ठूलो रकम कृषि क्षेत्रमा विनियोजन गर्दै आएको छ। कृषि क्षेत्रलाई अग्रपतिमा राखी द्रुतर ग्रामिण आर्थिक, विकास, गरिवि निवारण तथा रोजगारीका अवसरलाई मध्यनजर राखी दशौं पञ्च वर्षिय योजना अन्तर्गत २० वर्ष दिर्घकालिन कृषि योजनामा पनि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याइ कृषकको जिवनस्तरमा परिवर्तन ल्याउनुको साथै समग्र राष्ट्रकै आर्थिक विकासको पर्याल्पना गरिएको छ। साथै राष्ट्रिय कृषि निति २०६१ ले पनि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्नको साथै बाताबरण प्रदुषण हुन नदिन सन्तुलित मलखादको प्रयोग, प्रांगारिक मलहरूको प्रयोग प्रबर्द्धन तथा प्रांगारिक खेतीमा जोड दिने निति लिएको छ। यती प्रयास हुँदा हुँदै पनि कृषि क्षेत्रमा सोंचे अनुरूपका परिणामहरू भने अझै प्राप्त हुन सकीरहेका छैनन्। यसमा विविध कारणहरू जस्तै, जमिनको खण्डकरण, भुक्ष्य, भुपरिवेष्ठि त सिमा, नदि कटान, पहाड र हिम शृंखला, अव्यवस्थीत वसाई सराइ, भौगोलिक विकटता, सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक पक्षहरू वाधकका रूपमा आ-आफ्नो स्थानमा जिम्मेवार रहेको पाइन्छन्।

यस्तो वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा देशलाई खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर बनाउनको लागि कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको संगठित संरचनाका प्रत्येक निकायको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यसै शिलसिलामा कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा दिगो विकासको लागि प्रथम त माटो व्यावस्थापन तिर उचित ध्यान पुऱ्याउनु अनिवार्य छ। किनकी लगातार जमिनमा खेतीपाती गर्नुको साथै वोटविरुवालाई आवश्यक पर्ने खाद्यपदार्थको आपूर्ति विभिन्न रासायनिक मलहरूवाट गर्ने गरेकोले हाम्रो यस नेपाली भूमिको माटोको अवस्था दिनानुदिन खस्किदो अवस्थामा रहेकोले पनि माटो ब्वस्थापनको आवश्यकता महशुस गरि २०५१ सालमा नेपाल अधिराज्यका ५ विकास क्षेत्रमा क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला र काठमाण्डौमा एउटा केन्द्रिय प्रयोगशाला को स्थापना भयो। जसको उद्देश्य ५ विकास क्षेत्र कै माटो परीक्षण गर्ने र माटोको अवस्था, माटोमा भईरहेको खाद्यतत्वहरूको जानकारी गरि वाली अनुसार मलखाद, कृषिचुन, शुक्ष्म तत्व आदिको शिफारिस गर्ने, शुक्ष्म तत्वको अध्ययन गर्ने, कृषकहरूलाई प्रविधिक सेवाहरू पुऱ्याउने, जस्ता कामको साथै माटो को उर्वराशक्ति कायम राख्नको लागि विभिन्न प्रविधिहरू कृषक समक्ष परीक्षण प्रदर्शन, माटो शिविर, तालिम, गोष्ठि जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरि कृषकहरूको चेतनामा अभिवृद्धि गर्नु रहेको छ।

यस क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला पोखराको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत १६ जिल्लाहरू पर्दछन्। ति जिल्लाहरूमा यस प्रयोगशाला र जि.कृ.वि.का.हरूको संयुक्त सक्रियतामा सेवा पुऱ्याउने उद्देश्यले क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला पोखरा स्थापना भै कृषि विकासका अन्य निकायहरूले भै कृषि विकास कार्यक्रममा टेवा पुऱ्याउँदै आएको कुरा सर्वविदितै छ। यस प्रयोगशालामा भइरहेको श्रोत, साधन र जनशक्ति ले भ्याएसम्म हाल मलखाद निरिक्षकहरूसंग अन्तरकिया, सिफारिस क्षेत्रको अनुगमन र प्राविधिक सेवा लगायत माटो व्यवस्थापन कृषि विकास सम्बन्धि विविध पक्षमा टेवा पुऱ्याउँदै आएको कुरा निर्विवाद छ। यसरी आ.व.०६६०६७ मा संचालित कार्यक्रमहरू कति प्रभावकारी भए? माटो जाँच परीक्षण गर्नु कति सरल र व्यवहारिक छ? यसका कमजोर पक्ष के थिए? र भविश्यमा माटो व्यवस्थापन कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउँदै लैजान के कस्तो

परिवर्तन गर्नुपर्ना ? उपलब्धि कस्तो भयो ? भन्नेवारे फिल्डस्टरमा अनुगमन, मुल्याङ्कन गरी कृष्णहरुको आफ्नै भनाईमा यो प्रतिवेदन तयार पारिएको छ ।

१.४ संगठनात्मक तालिका :

प्राविधिक सेवा पुऱ्याएको प्रभाव क्षेत्रका अञ्चल र जिल्लाहरु :			
क। गण्डकी अञ्चल	ख। धौलागिरि अञ्चल	ग। लुम्बिनी अञ्चल	
१. गोखाँ	१. पर्वत	१. नवलपरासी	
२. मनाङ	२. वाग्लुङ्ग	२. कपिलवस्तु	
३. लम्जुङ्ग	३. म्यागदी	३. रुपन्देही	
४. तनहुँ	४. मुस्ताङ्ग	४. अर्घाखाँची	
५. कास्की		५. पाल्पा	
६. स्याङ्जा		६. गुल्मी	

१.५ जनशक्ति बिवरण

क्र. सं	पद	श्रेणी	कर्मचारीको नाम	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	कैफियत
१.	माटो विज्ञ	रा.प.तृ. (प्रा.)	श्री पदमप्रसाद अधिकारी	भरतपुर चितवन ७	एम.एस्सी.कृषि	का.प्र. ०६६३१३ बाट बढुवा भई रमाना)
२.	माटो विज्ञ	रा.प.तृ. (प्रा.)	श्री सुनिल पाण्डे	लामाचौर कास्की ४	बि. एस्सी. कृषि	प्राविधिक फाँट
३.	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.(प्रा.)	श्री दाना लाल शाह	बिष्णुपुर सप्तरी ३	एस.एल. सी.	प्राविधिक फाँट
४	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.(प्रा.)	श्री बाबु राम जि.सी.	मल्लाज पर्वत ३	एस.एल. सी.	योजना फाँट
५	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.(प्रा.)	श्री टिका दत्त घिमीरे	छाङ्ग १ तनहुं	आई. एस्सी.कृषि प्रथम बर्ष	प्राविधिक फाँट
६	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.(प्रा.)	श्री हरी राम श्रेष्ठ	ब्यास तनहुं ८	एस.एल. सी.	प्राविधिक फाँट
७	प्रा.स.	रा.प.अ.प्र.(प्रा.)	श्री प्रेम प्रसाद भुसाल	देवीस्थान पर्वत ८	एस.एल. सी.	प्राविधिक फाँट
८	स-लेखापाल	रा.प.अ.द्वि.	श्री विमल प्रसाद पौडेल	निर्मलपोखरी १ कास्की	टेस्ट पास	लेखा फाँट
९	खरिदार	रा.प.अ.द्वि.	श्री पवित्रा ढकाल	फापरथुम स्याङ्गा २	एम.ए.	प्रशासन फाँट
१०	ना.प्रा.स.	रा.प.अ.द्वि.(प्रा.)	श्री खुब राज बराल	आर्वा बिजय २ कास्की	एस.एल. सी.	प्राविधिक फाँट
११	कार्यालय सहयोगी	निम्न स्तर	श्री कृष्ण प्रसाद पौडेल	खैरेनीटार ९ तनहुं	टेस्ट पास	चतुर्थ तह
१२	कार्यालय सहयोगी	निम्न स्तर	श्री गोबिन्द अधिकारी	मिलुङ्ग ६ तनहुं	साधारण लेखपढ	द्वितीय तह

१.६ यस कार्यालयको स्थापना काल देखि हाल सम्मका कार्यालय प्रमुखहरू :

सि.नं.	दर्जा	कार्यालय प्रमुखको नाम	अवधि	कैफियत
१	माटो विज्ञ	श्री भरतमणी अधिकारी	२०५१।४।३ देखि २०५५।६।१९	
२	माटो विज्ञ	श्री पदम प्रसाद अधिकारी	२०५५।६।२० देखि २०५८।४।१८	
३	प्रा.स.	श्री बाल मुकुन्द सुवेदी	२०५८।४।१९ देखि २०५८।६।२३	नि.प्रमुख
४	माटो विज्ञ	श्री तेज बहादुर सुवेदी	२०५८।६।२४ देखि २०६।४।०।२८	
५	माटो विज्ञ	श्री पदम प्रसाद अधिकारी	२०६।४।०।४।२९ देखि २०६।७।०।३१	
५	माटो विज्ञ	श्री सुनिल पाण्डे	२०६।७।०।२।०१ देखि हालसम्म	

कार्यालयको स्थापना काल देखि हाल सम्म कार्यरत कर्मचारी बिवरण

यस प्रयोगशालाको स्थापना काल २०५१ शाल देखी कार्यरत कर्मचारीहरुको बिवरण अद्यावधिक गर्ने कार्य समेत महत्वपूर्ण हुने ठानी ति बिवरणहरुलाई ज्ञात हुन आए सम्म तयार गरीएको छ ।

सि.नं.	दर्जा	कर्मचारीको नाम	अवधि	कैफियत
१	माटो विज्ञ	श्री भरतमणी अधिकारी	२०५१/४/१६ देखि २०५५/६/११	
२	प्रा.स	श्री टिका कुमारी थापा	२०५१/४/१७ देखि २०५३/६/२	
३	प्रा.स	श्री भिष्म कान्त घिमिरे	२०५१/४/१७ देखि २०५५/१/२६	
४	प्रा.स	श्री प्रेम राज देवकोटा	२०५१/४/१९ देखि २०५४/९/२०	
५	माटो विज्ञ	श्री निरु दाहाल	२०५२/८/१४ देखि २०५३/६/१५	
६	कार्यालय सहयोगी	श्री केदार पौडेल	२०५३/१/२३ देखि २०६२/१२/१०	
७	प्रा.स. माटो विज्ञ	श्री बाल मुकुन्द सुवेदी	२०५३/६/१८ देखि २०६०/११/१४	
८	क्षेत्र सहायक	श्री मिन बहादुर थापा	२०५४/१२/३ देखि २०५४/१२/३१	
९	माटो विज्ञ	श्री टेबहादुर कार्की	२०५३/२/५ देखि २०५४/८/२९	
१०	माटो विज्ञ	श्री पदमप्रसाद अधिकारी	२०५५/५/२८ देखि २०५९/१०/१८ २०६०/५/२२ देखि	
११	प्रा.स	श्री बाबु राम जि.सी.	२०५६/९/१२ देखि	
१२	क्षे.श./ना.प्रा.स	श्री खुब राज बराल	२०५६/२/१६ देखि	
१३	प्रा.स	श्री टिका दत्त घिमिरे	२०५७/४/२२ देखि	
१४	माटो विज्ञ	श्री तेज बहादुर सुवेदी	२०५८/६/२३ देखि २०६४/०४/२८	
१५	प्रा.स	श्री दाना लाल शाह	२०६२/०२/०१ देखि	
१६	सह लेखापाल	श्री नारायण दत्त अधिकारी	२०६१/८/२८ देखि २०६४/५/२१	
१७	खरीदार	श्री टङ्ग प्रसाद सुवेदी	२०६१/५/१५ देखि २०६४/९/३०	
१८	ना.प्रा.स/प्रा.स	श्री हरी राम श्रेष्ठ	२०६२/२/१० देखि	
१९	ना.प्रा.स प्रा.स	श्री प्रेम प्रसाद भुसाल	२०६२/०३/०९ देखि	
२०	कार्यालय सहयोगी	श्री गोबिन्दबहादुर अधिकारी	२०६२/०३/०३ देखि	
२१	कार्यालय सहयोगी	श्री कृष्णप्रसाद पौडेल	२०६३/९/१७ देखि २०६३/०४/३ २०६३/११/०६ देखि	
२२	खरीदार	श्री पवित्रा ढकाल	२०६४/०५/२० देखि	
२३	लेखापाल	श्री देवी प्रसाद पनेरु	२०६४/०९/१६ देखि २०६६/०१/२१	
२४	माटो विज्ञ	श्री सुनिल पाण्डे	२०६६/०५/२६ देखि	
२५	स-लेखापाल	श्री विमल प्रसाद पौडेल	२०६६/०१/२०९ देखि	

१.७ बार्षिक कार्यक्रम तथा प्रगति बिवरण

यस प्रयोगशाला अन्तर्गत साधारण तर्फ माटो परीक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम संचालीत थियो । सो आयोजना तर्फ लक्ष अनुसार नै प्रगति हासिल भएको छ ।

१.७.१.आयोजनाको नाम: माटो सुधार तथा सेवा कार्यक्रम ब.शि.नं ४०-३-४०० २ ४०-४-४००

क्र. सं.	मुख्य मुख्य कार्यक्रमों विवरण	इकाई	वार्षिक लक्ष्य	बजेट	भार	भौतिक प्रगती	भौतिक प्रगती प्रतिशत	भारीत प्रगती प्रतिशत
(अ) पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :								
१	फर्निचर खरिद (हेल्प डेस्क -१, टेबल -४, कुर्चि -३)	संख्या	८	४०	१	८	१००	१००
२	उपकरण खरिद(म्याग्नेटिक स्टीरर -१, बाटल टप डिस्प्लेन्सर-१)	संख्या	२	७०	२	२	१००	१००
३	मोटरसाइकल खरिद	संख्या	१	१५०	५	१	१००	१००
४	कार्यालय भवन निर्माण	पटक	१	१३००	४६	१	१००	१००
५	अधुरो भवन निर्माण	पटक	१	२००	७	१	१००	१००
(आ) चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू								
१	माटोको नमूना विश्लेषण	संख्या	५२५	२४१	९	५४९	१००	१००
२	माटो परिक्षण शिविर	संख्या	२०	३७८	१३	३०	१००	१००
३	रासायनिक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	१२५	१३५	५	१२७	१००	१००
४	माटो र विरुवाको नमूना सङ्कलन तथा शुक्ष्मतत्व विश्लेषण	संख्या	१००	८२	३	११३	१००	१००
५	माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	१८	१	३	१००	१००
६	एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	२	८८	३	२	१००	१००
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	४६	२	१	१००	१००
८	हरियो मल प्रदर्शन	संख्या	२	६	०.२	२	१००	१००
९	भकारो सुधार कार्यक्रम	संख्या	५	२५	१.०	७	१००	१००
१०	आधारभूत सेवा तालिम	संख्या	१	१५	१	१	१००	१००
११	वार्षिक प्रगती तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	संख्या	१५०	२५	१	१५०	१००	१००

एकमुस्त भौतिक प्रगती - १००%

भारीत प्रगती - १००%

१.७.२. सामुदारीमा संचालन भएका कार्यक्रमहरु

क. आइ.डब्ल्यु.यम.आर.पी कार्यक्रम अन्तर्गत जि.कू.वि.का. र क्षे.मा.प. प्र को समन्वयमा

सि.नं.	जिल्ला	शिविर संख्या	नमूना संख्या	कैफियत
१	बागलुङ्ग	१	१०३	
२	रुपन्देही	४	४३६	
३	तनहुँ	२	२७६	
४	लमजुङ	१	११७	
५	गुल्मी	२	२३६	
६	गोखाँ	१	१३९	
७	पञ्चन	१	१५८	
८	नवलपरासी	२	१५५	
९	स्थार्गी	१	२८	
१०	कपिलवस्तु	४	२०८	
११	पाल्पा	३	२७७	
१२	स्याङ्गजा	२	२१५	
१३	अर्घाखाँची	१	१८५	
	जम्मा	२५	२६०९	

ख. यन.जि.ओ. र गा.वि.स. सँग समन्वय गरी संचालित कार्यक्रम

सि.नं.	जिल्ला	शिविर संख्या	नमूना संख्या	कैफियत
१	स्याङ्गजा	१	११२	गा.वि.स. को सहयोगमा
२	पाल्पा	२	१७९	स्थानिय यन.जि.ओ. को सहयोगमा
३	कास्की	३	४९४	स्थानिय यन.जि.ओ. र गा.वि.स. को सहयोगमा
	जम्मा	६	७८५	

१.७.३.क) आर्थिक विवरण - माटो व्यवस्थापन तथा सुधार कार्यक्रम (ब.शि.नं. - ४०-४-४०० (पूँजिगत))

आषाढसम्मको निकाशा	बजेट रकम बजेट नं.	हिसाबको नाम	बजेट रकम बार्षिक	आषाढसम्म ^{खर्च}	बाँकी
३९८८९ -	६.०१	फर्निचर तथा फिक्चर	४०००० -	३९८८९ -	१११ -
१८९९७५ -	६.०२	स्वार्गी साधन	१५०००० -	१८९९७५ -	२५ -
६९९५९ -	६.०३	मोशनर्गी औजार	३०००० -	६९९५९ -	४९ -
१२९६५५९ -	६.०४	भजन निर्माण	१३००००० -	१२९६५५९ -	३४४९ -

१९९९९९.४५	६.०६	पूँजिगत सुधार	२०००००/-	१९९९९९.४५	०.५५
१७५६३७३.४५		जम्मा खर्च	१७६००००/-	१७५६३७३.४५	३६२६.५५

ख) आर्थिक विवरण - माटो व्यबस्थापन तथा सुधार कार्यक्रम ब.शि.नं. - ४०-३-४०० (चालू)

आषाढसम्मको निकाशा	बजेट रकम बजेट नं.	हिसाबको नाम	बजेट रकम वार्षिक	आषाढसम्म खर्च	बाँकी
१८९३१४६.६०	१.०१	तलब	१९९९३५३.६०	१८९३१४६.६०	१८२०७/-
१६०१२५/-	१.०२	भत्ता	१६१३२५/-	१६०१२५/-	१२००/-
१५००/-	१.०३	सरुवा भ्रमण खर्च	१५०००/-	१५०००/-	-
११९७२/-	१.०४	पोषाक	१२०००/-	११९७२/-	२८/-
६९५९५.२०	२.०१	धारा तथा बिजुली	७००००/-	६९५९५.२०	४०४.८०
३५०००/-	२.०२	संचार	३५०००/-	३५०००/-	-
५३९९७/-	२.०३	कार्यालयसम्बन्ध खर्च	५४०००/-	५३९९७/-	३/-
८००००/-	२.०४	मर्मत तथा सम्हार	८००००/-	८००००/-	-
३५०००/-	२.०५	इन्धन तथा अन्य	३५०००/-	३५०००/-	-
९०००/-	२.०६	परामर्श सेवा	९०००/-	९०००/-	-
५०००/-	२.०७	विविध खर्च	५०००/-	५०००/-	-
२४९९९६/-	४.०१	उत्पादन सामग्री सेवा	२५००००/-	२४९९९६/-	४/-
४०९९७८/-	४.०२	कार्यक्रम खर्च	४०२०००/-	४०९९७८/-	२२/-
२२५०००/-	४.०३	कार्यक्रम भ्रमण खर्च	२२५०००/-	२२५०००/-	-
३२४४८०९.८०		जम्मा खर्च	३२६४६७८.६०	३२४४८०९.८०	१९८६.८०

१.७.४. राजश्व सम्बन्ध विवरण

माटो तथा मलजांच रु ५१२५७/-

टेण्डरफारम बिक्रि बाट रु १९५००/-

जम्मा रु ७०७५७/-

खण्ड ख

२. माटो व्यवस्थापन तथा सुधार सेवा कार्यक्रमको विस्तृत प्रतिवेदन

२.१ अ. पुँजीगत खर्च तर्फको कार्यक्रम

२.१.१. फर्निचर खरिद - हेत्प डेस्क १, टेबल ४ र कुचि ३ गरी जम्मा ८ वटा फर्निचर खरिद गरिएको र लक्ष्य वर्मोजिम खरिद कार्य भएको छ।

२.१.२. उपकरण खरिद - म्यार्नेटिक स्ट्रर १, वोतल टप डिस्प्लेनसर १ खरिद गर्ने लक्ष्य भएकोम लक्ष्य वर्मोजिम खरिद भएको छ।

२.१.३. मोटरसाइकल खरिद - मोटरसाइकल १ प्रथम चौमासिकमा खरिद भई हाल प्रयोगमा ल्याइएको छ।

२.१.४. कार्यालय भवन निर्माण - कार्यालय भवनको दोस्रो तला थन्ने कार्य दोस्रो चौमासिकमा सक्तु पर्नेमा ठेकखार र लेबरको असमभदारीको कारण तेस्रो चौमासिकको सुरुमा नै सम्पन्न भएको छ। उक्त तलामा पिलर र ढलानको मात्र लक्ष भए पनि ठेकेदारको प्रतिसंपर्धाको कारण हाल बोल रकमबाट पुन टेन्डर खोली ५ वटा कोठाको वाल र पार्टेसन समेत गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ।

२.१.५. अधुरो भवन निर्माण : कर्मचारी आवास भवनको अगाडीपटि पाली हाल्ने लक्ष रहेकोमा लक्ष वर्मोजिम काम भएको छ। साथै आवास तथा निर्माण कार्यालयमा अनुरोध गरी ५ वटा कोठामा सिलिङ्ग राख्ने कार्य समेत भएको छ।

२.२ आ. चालु खर्च तर्फको कार्यक्रम

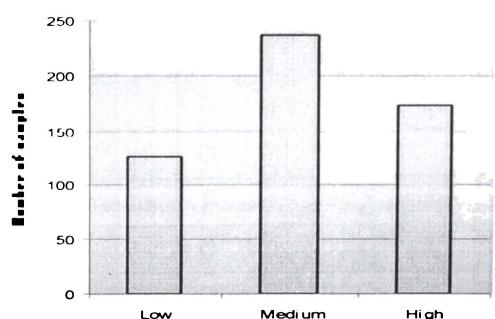
२.२.१. प्रयोगशालामा माटोको नमुना विश्लेषण

आर्थिक बर्षको अवधीमा जम्मा ५२५ वटा माटोको नमुना परिक्षण गर्ने लक्ष रहेकोमा ५४९ वटा माटोका नमुना विश्लेषण गरिएको छ। ति नमुनाहरु कास्की -२३६, बागलुङ्ग -५, म्यागदी -८, पर्वत-९७, गुल्मी-१४, गोरखा-१२, स्याङ्गजा-१७, पाल्पा-२६, मुस्ताङ-२२, चितवन-१४, लमजुङ्ग-५४, अर्घाखाँची-५, नवलपरास-३, ललितपुर-१, चितवान-१४, तनहूँ-१, काठमाडौँ -३३ लगायतका जिल्लाबाट प्राप्त भएको थियो। उक्त नमुनाहरु बिष्टेषण गरी रीपोर्ट समेत पठाइ सकीएको छ।

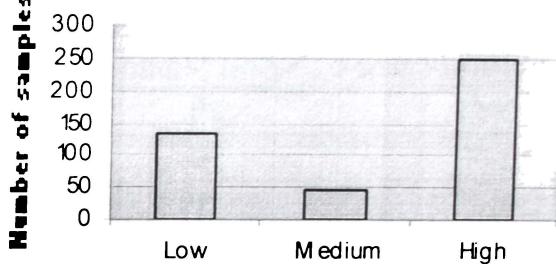
माटोमा खाद्यतत्वको अवस्था					
बिवरण	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा	
नाइट्रोजन	१२७	२३७	१७४	५३८	
फस्फोरस	१३२	४७	२४९	४२८	
पोटास	१३८	१३५	१२१	३९४	
प्राङ्गारिक पदार्थ	१५४	१३६	११९	४०९	

माटोमा अम्लियपनाको स्थिति						
बिवरण	< ४.५	४.६-५.५	५.५-६.५	६.५-७.५	> ७.५	जम्मा
पि.एच.	१२५	१३६	७६	४१	१६	३९१

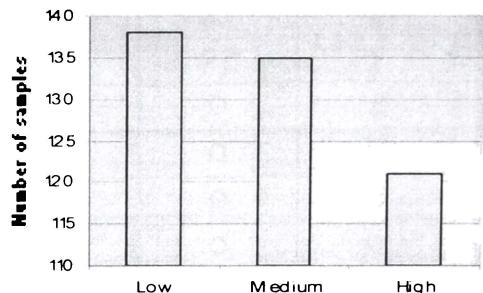
Nitrogen level in soil

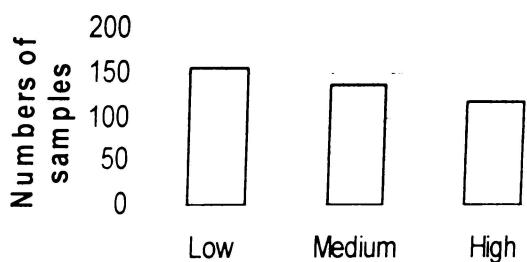
Phosphorus level in the soil

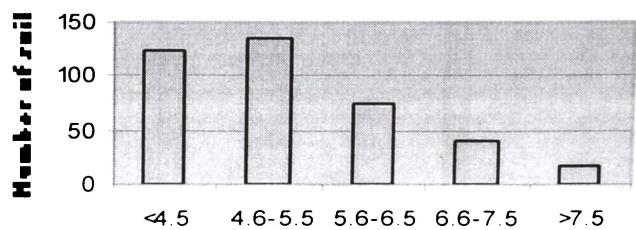
Potash level in soil

Organic matter level in soil

pH status of soil

२.२.१.१ प्रयोगशाला मा माटो विश्लेषण नतिजा (जिल्लास्तर)

अम्लयपना

जिल्ला	SA (<4.6)	MA (4.6-5.5)	WA (5.6-6.5)	NN (6.6-7.5)	Alk (>7.5)	Total
अर्धाखाची	०	२	३	०	०	५
बागलुङ्ग	१	४	०	०	०	५
चितवन	०	२	२	९	१	१४
गोखार्हा	११	१	०	०	०	१२
गुल्मी	१	७	६	०	०	१४
कपिलवस्तु	०	०	१	०	०	१
काठमाडौं	०	४	१	०	०	५
ललितपुर	१	०	०	०	०	१
लमजुङ्ग	९	२३	२१	१	०	५४
मुस्ताङ्ग	०	०	१	९	१२	२२
म्यागदी	०	३	०	१	०	४
नवलपरासी	०	१	१	१	०	३
पाल्पा	४	१५	५	२	०	२६
पर्वत	९	१	०	०	०	१०
स्याङ्गजा	४	१०	२	१	०	१७
तनहुँ	०	०	०	०	१	१
कास्की	८५	६०	३३	१७	२	१९७
जम्मा	१२५	१३३	७६	४१	१६	३९१

प्रयोगशालामा प्राविधिहरु माटो जाँच गर्दै गरेको एक झलक

माटोमा नाईट्रोजनको अवस्था

जिल्ला	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा
अर्घाखाची	०	२	३	५
बागलुङ्ग	१	४	०	५
चितवन	११	३	०	१४
गोखारा	१२	०	०	१२
गुल्मी	१	२	११	१४
कपिलवस्तु	१	०	०	१
काठमाडौं	१	४	२९	३४
ललितपुर	०	१	०	१
लमजुङ्ग	१२	३८	४	५४
मुस्ताङ्ग	५	१३	४	२२
स्याङ्गदी	१	३	०	४
नवलपरासी	०	१	२	३
पाल्पा	२	७	१७	२६
पर्वत	२७	३५	३५	९७
स्याङ्जा	४	११	२	१७
तनहुँ	१	०	०	१
कास्की	४७	११२	६९	२२८
जम्मा	१२७	२३७	१७४	५३८

माटोमा फस्फोरसको अवस्था

जिल्ला	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा
अर्घाखाची	१	१	३	५
बागलुङ्ग	१	०	४	५
चितवन	३	१	१०	१४
गोखारा	१२	०	०	१२
गुल्मी	४	१	९	१४
कपिलवस्तु	१	०	०	१
काठमाडौं	१	२	३२	३५

ललितपुर	०	०	१	१
लमजुङ्ग	३१	४	१९	५४
मुस्ताङ्ग	१	७	१४	२२
स्यार्दी	२	१	१	४
नवलपरासी	०	०	३	३
पाल्पा	१४	१	११	२६
पर्वत	८	०	२	१०
स्याङ्गजा	६	२	९	१७
तनहुँ	०	१	०	१
कास्की	४७	२६	१३१	२०४
जम्मा	१३२	४७	२४९	४२८

माटोमा पोटासको अवस्था

जिल्ला	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा
अर्धाखाची	०	३	२	५
बागलुङ्ग	१	३	१	५
चितवन	२	७	५	१४
गोर्खा	८	२	२	१२
गुल्मी	२	३	९	१४
कर्पलवस्तु	०	१	०	१
काठमाडौं	०	८	२६	३४
ललितपुर	०	०	१	१
लमजुङ्ग	६	३०	१६	५२
मुस्ताङ्ग	०	२	२०	२२
स्यार्दी	०	३	१	४
नवलपरासी	१	२	०	३
पाल्पा	७	१४	५	२६
पर्वत	१०	०	०	१०
स्याङ्गजा	७	५	५	१७
तनहुँ	१	०	०	१
कास्की	९३	५२	२८	१७३
जम्मा	१३८	१३५	१२१	३९४

माटोमा प्रांगारिक पदार्थको अवस्था

जिल्ला	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा
अर्धाखाची	०	३	२	५
बागलुङ्ग	२	३	०	५
चितवन	१	९	४	१४
गोखर्बा	१२	०	०	१२
गुल्मी	२	२	१०	१४
क्षेत्रिक स्तर	१	०	०	१
काठमाडौं	२	४	२८	३४
ललितपुर	०	१	०	१
लमजुङ्ग	२२	३२	०	५४
मुस्ताङ्ग	११	९	२	२२
म्यागदी	०	१	३	४
नवलपरासी	०	२	१	३
पाल्पा	२	६	१८	२६
पर्वत	३९	३३	२५	९७
स्याङ्गजा	४	११	०	१५
तनहुँ	१	०	०	१
कास्की	५५	२०	२६	१०१
जम्मा	१५४	१३६	११९	४०९

माटो तथा रासयनिक मल परिक्षण गर्दै गरेको एक दृश्य

२.२.१.२. प्रयोगशालामा माटो विश्लेषण नतिजा (गा.वि.स. स्तर)

जिल्ला । गा.वि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
पो.उ.म.ना.	१२४	३२	२४	१४	९	२	२२	६६	२७	२६	१६	५२	३९	२३	१३	१९	४७	३
पुस्ती	४	२	२	-	-	-	२	२	-	१	२	१	२	१	१	३	१	-
आर्बा	१	-	१	-	-	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-
अर्मला	८	-	६	-	२	-	२	५	१	३	१	४	१	२	५	४	४	-
भरतपोखरी	६	-	५	१	-	-	३	३	-	५	-	१	१	३	२	४	२	-
देउराली	१	-	१	-	-	-	-	१	-	-	१	-	१	-	-	१	-	-
ढिकुरपोखरी	७	१	६	-	-	-	२	३	२	२	१	४	-	५	२	२	४	१
हेम्जा	५७	४५	११	-	१	-	१५	९	३३	१	८	४७	३९	१०	६	१७	२८	१२
कास्कीकोट	२	-	-	-	-	-	-	२	१	-	१	२	-	-	-	२	-	-
कृष्ण	१	-	१	-	-	-	-	-	१	-	-	१	-	१	-	-	-	१
लामाचौर	३	-	३	-	-	-	२	-	१	-	२	१	३	-	-	२	१	-
लेखनाथ	१	-	-	१	-	-	-	१	-	१	-	-	१	-	-	-	१	-
निर्मलपोखरी	४	३	-	१	-	-	-	३	१	१	-	३	३	१	-	१	३	-
पाचे	१	-	-	१	-	-	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	१	-
सराङ्गकोट	११	-	१	८	२	-	१	७	३	१	-	१०	१	-	-	१	९	१
सार्दिखोला	४	-	१	-	३	-	८	८	-	४	-	-	१	३	-	२	२	-
यान्जाकोट	१	-	१	-	-	-	-	१	-	-	१	-	-	-	१	-	१	-
जम्मा	२३६	८५	६३	२६	१७	२	५१	१०५	७३	४६	२७	१२८	९३	५२	३२	५५	१०७	११

जिल्ला । गा.वि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ			
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	
हेम्पुर	५	-	२	-	३	-	-	२	-	३	१	१	३	३	-	२	-	३	२
जम्मा	५	-	२	-	३	-	-	२	-	३	१	१	३	३	-	२	-	३	२

वारान्सी

जिल्हा । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६-	५.६-	६.६-	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
बिनामारे	१	-	१	-	-	-	१	-	-	-	१	-	१	-	-	१	-	-
कुशमी	३	-	३	-	-	-	१	२	-	-	-	३	-	२	१	१	२	-
पर्यू	१	१	-	-	-	-	१	-	-	१	-	१	-	-	१	-	-	-
जम्मा	५	१	४	-	-	-	१	४	-	-	१	४	१	३	१	२	३	-

चितवन

जिल्हा । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६-	५.६-	६.६-	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
मंगलपुर	१	-	-	१	-	-	१	-	-	-	-	१	-	१	-	१	-	-
रामपुर	१२	-	२	-	१	१	१	३	-	१	२	१	-	७	५	११	१	-
पटिहानी	१	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-
जम्मा	१४	-	२	२	१	१	११	३	-	२	२	१०	१	५	५	१३	१	-

गोखरा

जिल्हा । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६-	५.६-	६.६-	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
बकाहङ	८	८	-	-	-	-	८	-	-	८	-	-	६	२	-	८	-	-
देउराली	२	१	१	-	-	-	२	-	-	२	-	-	-	-	२	२	-	-
गो.न.पा.	२	२	-	-	-	-	२	-	-	२	-	-	२	-	-	२	-	-
जम्मा	१२	११	१	-	-	-	१२	-	-	१२	-	-	८	२	२	१२	-	-

गुल्मी

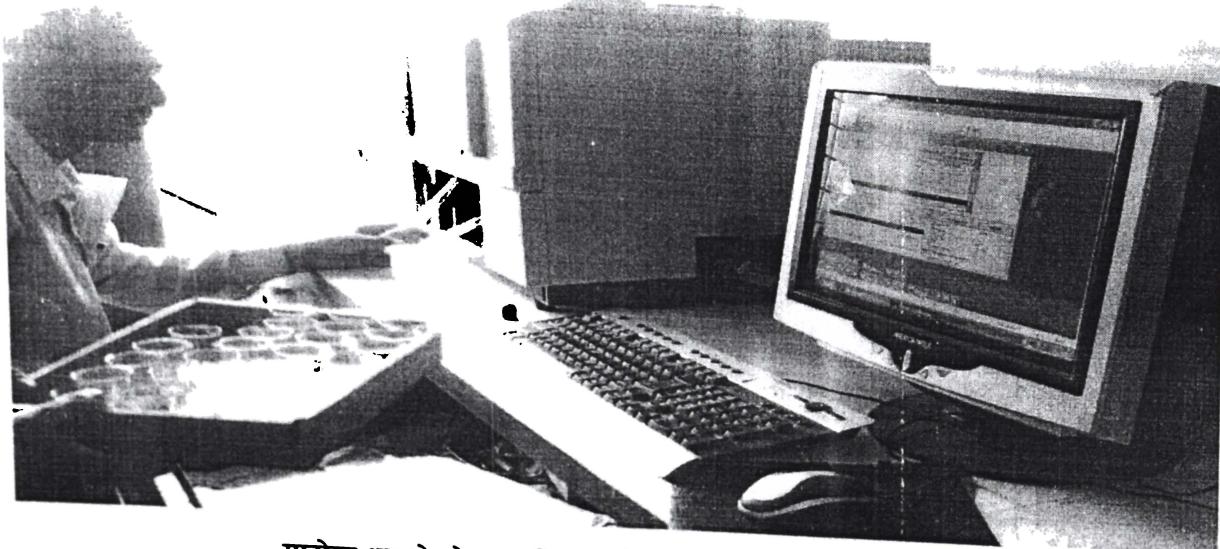
जिल्हा । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६-	५.६-	६.६-	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
जि.क.बि.का.	१४	१	७	६	-	-	१	२	११	४	१	९	२	३	९	२	२	१०
जम्मा	१४	१	७	६	-	-	१	२	११	४	१	९	२	३	९	२	२	१०

कपिलवस्तु

जिल्ला। गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
तन्दनगढ़	१	-	-	१			१	-	-	१	-	-	-	१	-	१	-	-
जम्मा	१	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-	-	१	-	१	-	-

काठमाडौं

जिल्ला। गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
हरिहरभवन	५	-	४	१	-	-	१	४	-	१	-	४	-	४	१	२	३	-
कीर्तिपुर	२६	-	-	-	-	-	-	-	२६	-	२	२६	-	४	२४	-	१	२७
जम्मा	३३	-	४	१	-	-	१	४	२६	१	२	३०	-	८	२५	२	४	२७

माटोमा भएको पोटास परिष्कण गर्दै माटो विज्ञ पदमप्रसाद अधिकारी

जिल्ला । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
लेले	१	१	-	-	-	-	१	-	-	-	१	-	-	१	-	१	-	१
जम्मा	१	१	-	-	-	-	१	-	-	-	१	-	-	१	-	१	-	१

जिल्ला । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
बाजाखेत	२१	-	३	१८	-	-	५	१६	-	१९	२	-	-	१६	५	११	१०	-
भंज्याङ्ग	१२	५	७	-	-	-	२	९	१	-	-	१२	-	२	१०	४	८	-
जि.कु.बि.का.	३	-	३	-	-	-	१	२	-	३	-	-	२	१	-	२	१	-
पोके	१	१	-	-	-	-	-	१	-	-	-	१	-	१	-	-	१	-
सुन्दरबजार	२	-	१	१	-	-	१	१	-	-	-	२	-	२	-	१	१	-
घनपोखरी	२	-	२	-	-	-	-	१	१	२	-	-	-	-	-	२	-	-
अन्य	१३	३	७	२	१	-	२	५	३	७	२	४	३	१०	-	२	११	-
जम्मा	५४	९	२३	२१	१	-	११	३८	५	३१	४	१९	५	३२	१५	२२	३२	-

जिल्ला । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
छुन्दुप	२०	-	-	-	८	१२	५	१२	३	१	७	१२	-	२	१८	११	८	१
जोमसोम	२	-	१	-	१	-	-	१	१	-	-	२	-	-	२	-	१	१
जम्मा	२२	-	१	-	१	१२	५	१३	४	१	७	१४	-	२	२०	११	९	२

जिल्ला । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
अर्धुङ्ग	१	-	१	-	-	-	-	१	-	१	-	-	-	१	-	-	१	-
बाबियाचौर	१	-	-	-	१	-	१	-	-	१	-	-	-	१	-	-	१	-
बरडजा	१	-	१	-	-	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-
भगवती	१	-	१	-	-	-	-	१	-	१	-	-	-	१	-	-	१	-
घनान	४	शुध्मनत्व मात्र परीक्षण गरिएको																
जम्मा	८	-	३	-	१	-	१	३	-	२	२	-	-	३	१	१	३	-

नवलपरार्थी

जिल्हा। गा. वि. स.	नमुना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
चोरमार्ग	१	-	१	-	-	-	-	१	-	-	-	१	-	१	-	-	१	-
रजहर	१	-	-	१	-	-	१	-	-	-	१	-	१	-	१	-	-	-
राप्ती	१	-	-	-	१	-	-	१	-	-	-	१	१	-	-	१	-	-
जम्मा	३	-	१	१	१	-	१	२	-	-	-	३	१	२	-	२	१	-

पाल्पा

जिल्हा। गा. वि. स.	नमुना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
दोभान	६	१	४	१	-	-	१	४	१	-	-	६	-	४	२	२	३	१
खार्नीखोला	३	-	१	१	१	-	-	३	-	३	-	-	-	२	१	१	२	-
कोलडाँडा	६	-	६	-	-	-	२	४	-	६	-	-	३	३	-	४	२	-
कर्सनी	१	-	१	-	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-
लबदुवा	२	-	-	२	-	-	-	२	-	-	१	१	-	२	-	-	१	-
मदनपोखरा	३	-	२	१	-	-	३	-	-	१	-	२	३	-	-	३	-	-
रुप्से	३	३	-	-	-	-	-	-	३	१	-	२	-	२	१	-	-	३
याम्धा	१	-	-	-	१	-	-	१	-	१	-	-	-	-	१	-	-	३
जि. क. वि. का.	१	-	१	-	-	-	१	-	-	१	-	-	-	-	१	-	१	-
जम्मा	२६	४	१५	५	२	-	८	१४	४	१४	१	११	७	१४	५	१२	१०	४

पर्वत

जिल्हा। गा. वि. स.	नमुना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ		
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
देउराली	१०	१	१	-	-	-	४	३	३	८	५	-	२	१०	-	-	४	४
अन्य	८७	-	-	-	-	-	२३	३२	३३	-	-	--	-	-	-	३५	२८	२४
जम्मा	१७	१	१	-	-	-	२७	३५	३६	८	-	२	१०	-	-	३९	३२	२६

स्याङ्गजा																			
जिल्ला । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ			
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	
छाइत्राडी	१	-	-	-	१	-	-	१	-	-	-	-	१	१	-	-	-	१	-
मनकामना	३	-	१	२	-	-	३	-	-	३	-	-	२	१	-	३	-	-	-
फेदीखोला	५	-	५	-	-	-	-	५	-	३	-	२	१	४	-	-	५	-	-
टक्सार	७	४	३	-	-	-	१	४	२	-	-	७	२	२	३	१	५	१	
झूलाडही	१	-	१	-	-	-	-	१	-	-	-	१	१	-	-	-	-	-	-
जम्मा	१७	४	१०	२	१	-	४	११	२	६	-	११	७	७	३	४	११	१	

तनहूँ																				
जिल्ला । गा.बि.स.	नमुना संख्या	पि.एच.					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			प्रांगारिक पदार्थ				
		<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक		
जामुने	१	-	-	-	-	१	-	१	-	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-
जम्मा	१	-	-	-	-	१	-	१	-	-	-	१	-	-	१	-	-	१	-	-

२.२.२ माटो परीक्षण शिविर:

यस आ.बि.मा जम्मा २० वटा माटो परीक्षण शिविर संचालन गर्ने लक्ष रहेकोमा ६० वटा शिविर संचालन गरीएको थियो । यन.जि.ओ, गा.वि.स. र जि.कृ.वि.का. मार्फत आई.डब्ल्यु.आर.यम.पी को आर्थिक सहयोग जुटाई यस प्रयोगशालाको प्राविधिक सहयोगमा लक्ष्य भन्दा बढी शिविर संचालन गरिएको थियो । उक्त शिविरहरु तनहुँ, गोखा, अर्घाखाँची, कपिलवस्तु, गुल्मी, बागलुङ्ग, लम्जुङ्ग, पर्वत, कास्की, रुपन्देही, नवलपरासी, म्याग्दी, स्याङ्गजा र पाल्पा मा संचालन गरीएको थियो । उत्त शिविरहरुमा जम्मा ६१७२ नमुनाहरु परिक्षण गरिएको थियो । माटो परिक्षण शीविरमा नमुनाहरुको पि.एच. नाइट्रोजन, फस्फोरस र पोटासको परिक्षण गरीएको थियो । परिक्षण पश्चात कृषकहरुलाई तत्कालै सिफारीस प्रतिबेदन समेत दिईएको थियो ।

माटो परिक्षण शिविर कार्यक्रमबाट सर्वसाधारण कृषकहरुमा माटो परिक्षण समय समयमा गराउनु पर्दछ भन्ने चेतनामा अभिवृद्धी गराउनुमा ठूलो सफलता हासिल भएको महसुस गरिएको छ । साथै स्थलगत रूपमा निःशुल्क आफ्नो खेतबारीको माटो परिक्षण गर्ने पाउंदा उक्त कार्यक्रममा उत्साहजनक सहभागिता रहेको कुरा तल गा.वि.स.हरुको विवरणबाट प्रष्ट हुन्छ । यसरी स्थलगत रूपमा कम खर्च, लागत र समयमा सम्पन्न गर्न सकिने भएकोले पनि यो कार्यक्रम ज्यादै नै प्रभावकारी हुन पुगेको छ । तर नमुना राम्रो संग नलिनु र तयारी राम्रो नहुनु जस्ता कारणबाट शिविरको नतिजा प्रयोगशालामा परिक्षण गरे जस्तो नहुन पनि सक्छ । त्यसैले शिविर संचालन गर्नु पूर्व नमुना संकलन देखि आवश्यक पूर्व तयारी गर्नु पर्ने कुरा पुरा गरी सकेको हुनपर्दछ । शिविरबाट कृषकहरुलाई माटो व्यवस्थापन सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान दिनुको साथै कृषि चुन र मलखादको समुचित प्रयोग गर्नेकार्यमा पनि मद्दत पु-याउने काम भएको छ ।

माटो परीक्षण शिविरका सहभागिहरुको बिबरण

लक्ष्य ताफेको

सि.न.	जिल्ला	शिविर संख्या	महिना	पुरुष	दलित	जनजाती
१	कास्की	५	११५	२५२	१२	४९
२	तनहुँ	१	२८	४१	८	२२
३	लमजु़ु़	६	७७	२७३	२८	१९६
४	गल्मी	२	८६	१३३	२	३५
५	पवल	२	६३	२७५	२	२३
६	नवलपराम्परा	१	८	६६	२	२१
७	म्यार्गी	१	८६	३०	१०	३१
८	काँपलवस्तु	३	२१	२०८	८५	८५
९	पाल्पा	२	८३	१६८	१८	८८
१०	स्याङ्ज	८	५८	२८१	५	५७
११	अघोर्खाची	१	७०	१७६	३१	४९
१२	बागलू़	२	३७	६७	४	४
१३	गोखाँ	१	१३	७४	३	२५
जम्मा		३०	६६७	२०६५	१६२	६७७

माटो जाँच गर्दै प्राविधि सहायक श्री हरिराम श्रेष्ठ

आइ.डब्ल्यु.यम.आर.पी तर्फको

सि.नं.	जिल्ला	शिविर संख्या	महिला	पुरुष	दलित	जनजाती
१	बागलुङ्ग	१	४३	६०	१	२
२	रुपन्देही	४	१३०	३०६	११	२६७
३	तनहुँ	२	१३३	१४३	१०	६५
४	लमजुङ्ग	१	३१	८६	३	१५
५	गुल्मी	२	१०७	१४८	४८	३७
६	गोखार्वा	१	४७	३४	६	६०
७	पर्वत	१	३९	११५	२६	२
८	नवलपरासी	२	२५	१३०	५	३५
९	स्याङ्गजा	१	१	२७	०	०
१०	कपिलवस्तु	४	३३	१७५	२७	५२
११	पाल्पा	३	३८	२३९	१५	१२५
१२	स्याङ्गजा	२	७०	१४५	१३	२
१३	अर्घाखाँची	१	७६	१०९	३	७७
	जम्मा	२५	७७३	१७७	१६८	७३९

एन.जि.ओ र गा.वि.स.

सि.नं.	जिल्ला	शिविर संख्या	महिला	पुरुष	दलित	जनजाती
१	कास्की	३	२३३	२६१	२४	८५
२	पाल्पा	२	३२	१४७	४	१३७
३	स्याङ्गजा	१	३४	७८	९	१७
	जम्मा	६	२९९	४८६	३७	२३९

क) माटो परीक्षण शिविरमा परीक्षण गरिएका नमुनाहरूको विश्लेषण नतिजा (जिल्लास्तर)

लक्ष्यको

सि. नं	जिल्ला(शिविर संख्या)	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
			<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
१	कास्की(५)	३६७	१२८	१६१	५५	२३	०	२०९	९०	६८	१४३	११२	१२२	२१७	८६	६४
२	तनहुँ(१)	६९	०	२	१२	२३	३२	२३	२८	१८	१८	१८	३३	३२	२२	१५
३	लमजुङ्ग(१)	३८४	१५७	१९९	२९	०	०	२२०	१४०	२५	११६	१०१	१६७	१६७	१००	१०५
४	गुल्मी(२)	२२८	१	६०	१५१	७	०	१५६	५५	८	७१	७१	६९	६६	३७	११६
५	पर्वत(२)	३२८	२०	२४९	५९	१०	०	२७१	४८	१९	६३	७८	२०६	११०	८१	१४६
६	नवलपरासी(१)	७२	०	२९	३२	११	०	५३	१७	२	७	२६	३९	४२	११	१
७	स्याङ्गजा(२)	१२५	०	२५	८५	१५	०	२७	३६	६२	३०	४४	५१	४३	४८	३४
८	कपिलवस्तु(३)	२२५	३	२१	३५	७३	९३	१३०	५३	४२	७०	८२	७३	१००	६४	६१
९	पाल्पा(२)	१९१	४	३३	७३	७५	६	१४३	३८	१०	१६७	१८	७८	५३	६०	
१०	स्याङ्गजा(४)	३४७	८३	१२८	१२५	११	०	१३१	१०४	४९	६६	६४	१४४	१०८	१०७	६९
११	अर्घाखाँची(१)	२४५	५	६५	१५२	२३	०	१५२	६३	२५	८७	८२	७१	९८	७९	६३
१२	बागलुङ्गा(२)	१०४	५०	४९	४	०	१	४९	४१	१४	५४	२३	२७	६९	२१	१४
१३	गोखार्वा(१)	८७	१	३६	३५	१४	१	६३	२१	३	२७	३६	२४	३४	१९	३४

आई.डब्ल्यू.आर.यम.पी.तर्फको

सि.न	जिल्ला/शिविर संख्या	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्कारस			पोटास		
			<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
१	बालुङ्गी(१)	१०३	४४	५७	२	०	०	६३	२७	१३	६४	२२	१७	५७	२८	१८
२	रुपन्देही(६)	४३६	३	३२	९६	२२४	५१	१५२	१३६	१४८	१४१	१५२	१४३	३१७	६७	५२
३	तनहुं(२)	२७६	०	२७	७३	१२३	५३	१०१	१०९	६६	५१	४४	१८१	१७६	६१	३१
४	लमजुङ्ग(१)	११७	३६	७०	११	०	०	७७	३४	६	५९	३५	२३	६४	३६	१७
५	गुल्मी(२)	२७६	४	४५	११५	१००	१२	२२७	३०	५	७६	७२	६४	७६	५४	८२
६	गोर्खा(१)	१७१	१२६	३९	४	२	०	११५	३९	१७	५०	६४	५७	७५	५०	४६
७	पर्वत(१)	१५४	५	१११	३३	४	१	१२९	२०	५	४८	४४	६२	५०	५२	५२
८	नवलपरासी(२)	१५५	२	६६	८७	०	०	१२८	२३	४	३	१७	१३५	६६	४२	४७
९	स्पार्नी(१)	२८	०	२	१८	८	०	१३	९	६	१३	९	६	६	१३	९
१०	कर्णपलवस्तु(८)	२०८	९	१५	१२	७०	१०२	१२३	५२	३३	४२	७७	८९	१४२	३१	३५
११	पाल्पा(३)	२७७	८	६४	१०४	०७	१०	२१४	५३	१०	१७३	६८	३७	१७०	७६	३१
१२	स्पाइज़जार(२)	२१५	३३	७३	६०	१	०	७३	१०३	३९	४१	७९	९५	१८	१२६	२४
१३	अधांखाची(१)	१८५	०	०	८	७२	११०	८८	६३	३४	६१	३६	८८	१०४	५९	२२

एन.जि.ओ र गा.वि.स

सि.न	जिल्ला/शिविर संख्या	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्कारस			पोटास		
			<४.५	४.६- ५.५	५.६- ६.५	६.६- ७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
१	काल्पी(३)	४९४	६७	२११	१५१	६५	०	३३१	११०	५३	२७१	१२१	१०२	३११	८७	१६
२	पाल्पा(२)	१७९	१	६२	८४	३२	११	१११	४९	१९	११८	४२	१९	७१	५४	५४
३	स्पाइज़जार(१)	११२	१०१	७	४	०	०	७९	२५	८	५५	३२	२५	८८	५	११

शिविरमा माटो जाँच गर्दै प्राविधिक सहायक श्री दानालाल शाह

सुभाबहरु :-

- १, कृषक समुह, कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, जि.कृ.वि.का.र अन्य कृषि संग सम्बद्ध पक्षहरुले कृषि चुन तथा रासायनिक मलको उपलब्धता बढाउन समन्वयात्मक रूपले व्यवस्था गर्नुपर्ने ।
- २, माटो व्यवस्थापन तथा दिगो कृषि विकासको आवश्यकता सम्बन्धि छलफल तथा प्रचार प्रसार, तालिम, भ्रमण गराई कृषकहरुलाई उत्प्रेरित गर्ने ।
- ३, माटो परीक्षण पश्चात प्रयोगशालाले दिएको नतिजा विश्लेषण फाराम कृषकहरुलाई बुझ्न अप्लायारो भएको सन्दर्भमा जि.कृ.वि.का.र सेवा केन्द्र र उपकेन्द्र तथा जिल्लास्तरीय तालिमहरुमा जानकारी गराउन सके प्रभावकारी हुन सक्ने ।
- ४, माटो शिविरको माग बढी भएकोले प्रयोगशालाको लक्ष्य २० वटाबाट आगामी वर्षहरुमा बढाउदै लैजानु पर्ने देखिन्छ ।

ख)

माटो परीक्षण शिविरको नतिजा (गा.बि.स. स्तर)
लक्ष्यको

ग.वि.स.	नमूना संख्या	कास्की										पोटास				
		पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			
<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
ठिकुरपोखरी	७१	६७	४	०	०	०	६३	६	२	३३	२६	१२	३५	२३	१३	
बादुरे	१	१	०	०	०	०	०	१	०	०	१	०	०	०	०	१
घाचोक	६६	६	५८	२	०	०	५२	१२	२	१७	२६	२३	४५	१६	५	
माझठाना	१२८	३४	३५	३९	२०	०	२१	५२	५५	४८	३८	५२	८३	२६	१९	
अर्मला	५०	१४	३०	५	१	०	४०	८	२	२९	१२	९	३४	८	८	
कालिका	५१	६	३४	९	२	०	३३	११	७	१६	९	२६	२०	१३	१८	
जम्मा	३६७	१२८	१६१	५५	२३	०	२०९	९०	६८	१४३	११२	१२२	२१७	८६	६४	

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच										नाइट्रोजन			फस्फोरस			
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
आवु	६९	०	२	१२	२३	३२	२३	२८	१८	१८	१८	१८	३३	३२	२२	१५		
जम्मा	६९	०	२	१२	२३	३२	२३	२८	१८	१८	१८	१८	३३	३२	२२	१५		

लमजुङ

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
चण्डस्थान	१०	०	६	४	०	०	५	५	०	२	०	८	२	२	६
भर्ती	९७	१५	७६	७	०	०	३३	५५	१०	४३	१५	४०	४१	३३	२४
सिमपानी	७	०	१	६	०	०	४	३	०	०	३	४	१	३	३
तार्क	४३	१५	२७	१	०	०	२७	१२	४	१२	१३	१८	२८	८	७
परेवा डाढा	३	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	७
घेमु फाट	१२३	६१	५५	७	०	०	१००	२०	३	३४	३१	५७	४२	३०	३८
चिती	१०२	६५	३३	४	०	०	५१	४३	८	२५	३९	३८	५३	२३	२६
जम्मा	३८४	१५७	१०९	२०	०	०	२२०	१४०	२५	११६	१०१	१६७	१६७	१००	१०५

गुल्मी

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
अर्वानी	७६	०	१७	५६	०	०	५८	९	६	२१	१८	३४	१०	१३	५०
थानपती	६	०	१	५	०	०	५	१	०	०	४	२	०	१	५
पलिकोट	२५	१	१२	१२	०	०	२१	३	१	८	१०	७	७	५	१३
हरबर देवीस्थान	१	०	१	०	०	०	०	१	०	०	०	१	०	०	१
हर्दीनेता	३१	०	३	२५	३	०	१६	१५	०	१२	९	१०	९	३	१
बलेटक्सार	३४	०	११	२२	१	०	२२	११	१	११	६	१३	३	१८	१७
दिगाम	२५	०	८	१६	१	०	१९	६	०	१२	९	४	१३	३	१८
खारगाम	३	०	२	१	०	०	३	०	०	२	०	१	१३	३	१
लू	२	०	०	०	२	०	०	०	०	०	१	०	०	२	१
रिम्बा	१५	०	५	१०	०	०	८	०	१	०	१	०	०	०	२
गामादी	३	०	०	३	०	०	३	०	०	१	१	२	१	०	०
गैडाकोट	१	०	०	१	०	०	०	०	१	०	०	१	०	१	०
जम्मा	२२२	१	६०	१५१	७	०	१५६	५५	८	७१	७१	६९	६६	३७	११६

पर्वत

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
राम्जा	१६७	९	१२५	२९	४	०	१३०	२२	१५	४६	३३	८८	७३	३३	६१
पक्का	१४	०	१२	२	०	०	१२	१	१	५	२	७	५	४	५
तिलाहार	६	०	४	२	०	०	४	२	०	४	१	१	०	१	५
चित्रे	२८	०	२१	४	३	०	२२	५	१	३	१७	१७	११	१०	६
कार्कीनेता	११८	१०	८६	२०	२	०	१००	१६	२	५	२४	८९	२१	३२	६५
शखरपोखरी	२	०	०	१	१	०	१	१	०	०	१	१	०	०	२
थापाठाना	२	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	१	०	०	२
खानीगाउँ	१	०	०	१	०	०	१	१	०	०	०	०	१	०	२
जम्मा	३३८	२०	२४९	५९	१०	०	२७१	४८	१९	६३	७८	२०६	११०	८१	१४६

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
टासारिया	६०	०	२७	२३	१०	०	४४	१४	२	६	२१	३३	३७	६	७
नारायणी	२	०	१	१	०	०	१	१	०	०	२	०	२	०	०
परसोनी	२	०	१	१	०	०	२	०	०	०	०	२	१	१	०
पिथौली	८	०	०	७	१	०	६	२	०	१	३	४	२	४	२
जम्मा	७२	०	२९	३२	११	०	५३	१७	२	७	२६	३९	४२	११	१

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
पाखापानी	१२	०	६	६	०	०	४	४	४	६	२	४	४	५	३
पल्लोखेत	१६	०	७	९	०	०	२	८	६	२	६	८	७	४	५
घतन	१८	०	२	१६	०	०	४	७	७	५	१०	३	४	४	१०
झी	७	०	३	४	०	०	२	३	२	४	२	१	३	१	३
पुलाचौर	७२	०	७	५०	१५	०	१५	१४	४३	१३	२४	३५	२५	३४	१३
जम्मा	१२५	०	२५	८५	१५	०	२७	३६	६२	३०	४४	५१	४३	४८	३४

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
कपिलवस्तु	२६	०	२	८	१३	३	२१	५	०	७	१०	९	२१	३	२
भलबारी	६	०	०	०	०	६	२	२	२	२	२	२	४	१	१
बलरामपुर	७	०	०	०	०	७	०	४	३	२	३	२	०	०	७
महारागन्ज	१४	०	१	०	८	८	५	८	२	५	३	६	२	१०	२
लालपुर	५	०	०	१	२	२	२	१	२	३	१	१	२	०	३
भरजपुर	१३	१	६	३	१	२	५	६	२	२	३	८	३	७	३
थुनिया	४	०	०	१	२	१	२	०	०	२	०	३	१	२	०
मनपुर	१	०	०	०	१	०	०	०	०	१	०	१	०	०	१
बालुवार	३	०	०	०	२	१	२	१	०	१	०	१	०	२	१
कोपावा	३५	०	२	६	८	१९	२५	७	३	१३	१७	५	२४	२	९
बाँसखोर	४४	०	२	७	१८	१७	१७	२८	१०	६	१८	८	१५	१६	१३
पकड़ी	३०	१	३	६	११	९	२०	६	४	९	९	१२	१९	९	२
अभरी	९	०	०	१	१	७	३	१	५	२	४	३	२	५	२
नन्दनगर	२६	१	५	२	५	१३	१२	६	८	५	८	१३	६	८	१२
विदुवा	१	०	०	०	१	०	०	०	१	१	०	०	१	०	०
धरमपानी	१	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	१	०	१	०
जम्मा	२२५	३	२१	३५	७३	९३	१३०	५३	४२	७०	८२	७३	१००	६४	६१

पाल्या

ग.वि.स	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटाम		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
गाल्या	३	२	१	०	०	०	३	०	०	३	०	०	१	१	१
रामपुर	३९	१	१२	२५	१	०	३२	६	१	३२	४	३	२९	१३	५
दर्धा	६	१	४	१	०	०	२	३	१	६	०	०	४	१	१
देवीनगर	३	०	०	०	२	१	३	०	०	३	०	०	२	०	१
झड़ेवा	१४०	०	१६	४७	७२	५	१०३	२९	५	१२३	१४	३	५०	३८	५२
जम्मा	१९९	४	३३	७३	७५	६	१८३	३८	१०	१६७	१८	६	७८	५३	६०

स्पाइज़ा

ग.वि.स	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटाम		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
पुतलीबजार	७६	५८	१३	५	०	०	६०	११	५	१२	१७	४७	५२	१३	११
छड़छड़दी	५०	१०	२४	१६	०	०	९	१५	१५	८	२४	१०	२३	६	३
वालिङ्ग	१०५	१	२७	७२	५	०	२५	२७	८	१२	१०	३८	४०	१७	३
स्वारेक	८	१	२	५	०	०	१	०	०	१०	०	१	०	१	०
ठूलडिही	१०८	१३	६२	२७	६	०	३६	५१	२१	३३	३०	३५	५४	४१	१
जम्मा	३४७	८३	१२८	१२५	११	०	१३१	१०४	४९	६६	६४	१४४	१०८	१०७	६९

अर्धाखाँची

ग.वि.स	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटाम		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
हंसपुर	२४५	५	६५	१५२	२३	०	१५२	६३	२५	८७	८२	७१	९८	७९	६३
जम्मा	२४५	५	६५	१५२	२३	०	१५२	६३	२५	८७	८२	७१	९८	७९	६३

बागलुङ्ग

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
कुशमी	३६	१९	१६	१	०	०	१७	१५	४	२३	३	१०	२८	५	३
सर्कुवा	४	०	४	०	०	०	२	२	०	२	१	१	१	३	०
बिनामरे	११	३	८	०	०	०	८	१	२	५	४	२	९	२	०
पयू	७	३	४	०	०	०	२	४	१	२	५	०	७	०	०
दमेक	३	२	१	०	०	०	२	१	०	१	१	१	२	०	१
रा	१	१	०	०	०	०	०	०	१	०	०	१	०	१	०
तित्याङ्ग	९	८	१	०	०	०	६	३	०	५	२	२	५	३	१
मालिका	१	१	०	०	०	०	०	१	०	१	०	०	१	०	०
सुकौरा	१	०	१	०	०	०	१	०	०	०	०	१	०	१	०
बुर्तिबाङ्ग	१	०	१	०	०	०	१	०	०	१	०	०	०	०	१
बागलुङ्ग	५	३	१	१	०	०	३	१	१	२	१	२	३	२	०
भकुण्डे	२५	१०	१२	२	०	१	७	१३	५	१२	६	७	१३	४	८
जम्मा	१०४	५०	४९	४	०	१	४९	४९	१४	५४	२३	२७	६९	२१	१४

गोखर्बा

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
गैबारी	३८	०	१५	१८	४	१	२५	१२	१	१०	२०	८	१९	५	१४
मुचोक	९	०	१	३	५	०	८	१	०	१	३	५	४	१	४
टाकुकोट	६	१	२	३	०	०	३	३	०	३	२	१	४	२	०
तमला	२३	०	८	१०	५	०	१८	३	२	९	८	६	५	७	११
श्रीनाथोक	१०	०	९	१	०	०	९	१	०	४	३	३	१	४	५
गोखर्बा न.पा.	१	०	१	०	०	०	०	१	०	०	०	१	१	०	०
जम्मा	८७	१	३६	३५	१४	१	६३	२१	३	२७	३६	२४	३४	१९	३४

बारलुङ्ग

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
नेखानी	१०३	४४	५७	२	०	०	६३	२७	१३	६४	२२	१७	५७	२८	१८
जम्मा	१०३	४४	५७	२	०	०	६३	२७	१३	६४	२२	१७	५७	२८	१८

रुपन्देही

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
मार्चवार	१३२	०	०	१५	८०	३७	२५	३१	७६	५०	४१	४१	७२	३०	३०
वसन्तपुर	७७	३	२६	४४	४	०	२५	३१	२१	१२	२८	३७	६०	६	११
मोतीपुर	१२०	०	०	१५	७७	२८	४०	४८	३२	५१	४६	२३	१०२	१२	६
गदेही	१०७	०	६	२२	६३	१६	६२	२६	१०	२८	३७	४२	८३	१९	५
जम्मा	४३६	३	३२	९६	२२४	८१	१५२	१३६	१४८	१४१	१५२	१४३	३१७	६७	५२

तनहूँ

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
गगरकोट	१४४	०	०	२५	९३	२६	४१	५५	४८	२१	२७	९६	१०५	३०	९
राईपुर	८८	०	१७	३०	२३	१८	४२	३३	१३	२५	९	५४	५१	२१	१६
दोरहेदी	२४	०	५	९	४	६	९	१३	२	४	२	१८	१०	४	१०
फिरफिर	२०	०	५	९	३	३	०	८	३	१	६	१३	१०	६	१०
जम्मा	२३६	०	२३	३३	१२२	५३	१०१	१००	६६	५१	८८	१८९	१३६	६९	३०

लमजु़ू

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
चण्डीस्थान	११२	३६	६५	११	०	०	७५	३२	५	५७	३२	२३	५९	३६	१७
सिमपानी७	५	०	५	०	०	०	२	२	१	२	३	०	५	०	०
जम्मा	११७	३६	७०	११	०	०	७७	३४	६	५९	३५	२३	६४	३६	१७

गुल्मी

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
गाईसीथोक	१८९	४	३५	५५	८३	१२	१६६	१२	३	५४	३७	४०	६१	२६	४४
हुंगा	३	०	०	३	०	०	२	१	०	०	१	२	०	२	१
गैडाकोट	१	०	०	१	०	०	०	१	०	०	१	०	०	०	१
पिपलधारा	२३	०	४	१५	४	०	२१	२	०	५	११	७	२	५	१६
हस्तीचौर	२	०	०	१	१	०	२	०	०	२	०	०	०	०	२
नयाँगाउँ	३	०	२	०	१	०	२	०	०	१	१	०	०	१	१
वस्तु	६	०	१	४	१	०	२	०	०	१	०	१	१	०	१
भाभने	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
बलिथुम	४६	०	२	३५	९	०	३०	१४	२	१२	२१	१३	११	११	१६
गुबुड	२	०	०	१	१	०	२	०	०	१	०	१	१	१	०
जम्मा	२७६	४	४५	११५	१००	१२	२२७	३०	५	७६	७२	६४	७६	५४	८२

गोखरा

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधि	क	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम
दुवाकोट	८१	५३	२२	४	२	०	५०	२२	९	१९	३७	२५	२५	१६	४०
पालुङ्गटार	९०	७३	१७	०	०	०	६५	१७	८	३१	२७	३२	५०	३४	६
जम्मा	१७१	१२६	३९	४	२	०	११५	३९	१७	५०	६४	५७	७५	५०	४६

पर्वत

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
खुरकोट	१३०	४	१७	२७	१	१	१०८	१८	४	४२	३६	५२	४१	४३	४६
पाङ्ग	२४	१	१४	६	३	०	२१	२	१	६	८	१०	९	९	६
जम्मा	१५४	५	१११	३३	४	१	१२९	२०	५	४८	४४	६२	५०	५२	५२

नवलपरासी

ग वि स नमूना संख्या

	ग वि स	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
			<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
तामसारिया	१	२	५५	७३	०	०	१०४	२२	४	३	१३	११०	५५	३८	८१	
चेत्राली	२४	०	१०	१४	०	०	२३	१	०	०	०	२४	१४	४	६	
शिवमन्दिर	१	०	१	०	०	०	१	०	०	०	०	२४	१४	४	६	
जम्मा	१५५	२	६६	८७	०	०	१२८	२३	४	३	१७	१३५	६६	४२	४७	

म्यार्दी

ग वि स	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
बिबियाचौर	२७	०	२	१८	७	०	१३	९	५	१३	८	६	६	१३	८
अरमान	१	०		०	१	०	०	०	०	०	१	०	०	०	१
जम्मा	२८	०	२	१८	८	०	१३	९	६	१३	९	६	६	१३	९

कपिलवस्तु

ग वि स	नमूना संख्या	पि.एच					नाइट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
पकड़ी	२	०	१	१	०	०	२	०	०	०	०	२	०	०	२
झेहावा	९६	०	०	०	३१	६५	७४	१६	६	१२	३९	४५	७६	१३	७
गोटीहावा	२६	४	१०	४	६	२	१३	८	५	४	७	१५	२३	१	२
बदोली	८	४	१	२	१	०	२	१	५	२	१	५	७	०	१
मुदिला	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०
पसौवहा	३	०	०	०	१	२	२	१	०	०	१	०	०	१	०
महुवा	४	०	०	०	३	१	३	१	०	०	१	२	१	१	१
कपिलवस्तु	१०	०	०	१	३	६	४	५	१	३	०	३	४	०	०
पथराडिया	९६	०	०	०	१	१	१५	८	५	१	३	६	१	४	०
अजिजाग	१	०	०	०	०	०	८	७	३	६	५	२	६	३	
घहादुरगाज	२	०	०	०	०	०	१	०	०	१	०	०	०	०	१
भलवारी	२	०	०	०	०	०	१	०	१	२	०	१	०	१	१
उदयपुर	२	०	०	०	०	०	१	०	१	०	१	१	१	१	०
गौवारी	२	०	१	०	१	२	१	१	०	१	०	१	२	०	०
वीरपुर	१	०	०	०	०	१	०	१	१	०	१	०	१	२	०
बाँसखोर	३२	०	२	४	२३	३	१३	१०	१	१	०	०	०	०	१
जम्मा	२०८	९	१५	१२	७०	१०२	१२३	५२	३३	४२	७७	८९	१४२	३१	३५

पाल्या

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-	५.६-	६.६-	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
कसेनी	७	०	२	४	१	०	४	३	०	६	०	१	३	३	२
कोलडाडा	७५	१	२७	३४	१३	०	६७	७	१	५५	११	९	४६	२३	६
दोभान	६२	०	११	२३	२८	०	४५	११	६	३९	१३	१०	३५	१८	८
घेवीनगर	२	०	१	१	०	०	२	०	०	१	१	०	१	१	०
झडेवा	३६	१	१५	१५	५	०	२५	१०	१	१३	१७	६	२०	११	५
नयर	१	०	०	१	०	०	१	०	०	०	१	०	०	१	०
याम्धा	६	०	१	१	३	१	५	१	०	३	०	३	३	२	१
दैलाथुङ्ग	१	०	०	०	१	०	१	०	०	०	०	१	०	०	१
बिर्धा	२	०	१	०	०	१	२	०	०	१	०	१	२	०	०
बैधपोखरीथोक	२	०	१	०	०	१	२	०	०	१	०	१	२	०	०
थिमुर	२	०	१	१	०	०	१	१	०	१	२	०	१	१	०
कार्कीसर	१	०	०	१	०	०	०	१	०	१	०	०	०	०	१
तानसेन न.पा.	२२	०	३	६	१३	०	१९	२	१	१८	३	१	१८	२	२
खानीगाउँ	५८	०	१	१७	३३	७	४०	१७	१	३४	२०	४	३९	१४	५
जम्मा	२७७	२	६४	१०४	९७	१०	२१४	५३	१०	१७३	६८	३७	१७०	७६	३१

स्याङ्गजा

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
वालिङ्ग न.पा.	३	०	३	०	०	०	१	२	०	०	२	१	०	३	०
स्वरेक	१०२	२	३४	५७	९	०	३८	४४	२०	३१	५५	१६	१५	६५	२२
पराउ	१	०	१	०	०	०	०	१	०	०	०	१	०	०	१
पंचमुल	१०९	७१	३५	३	०	०	३४	५६	१९	१०	२२	७७	३	५८	१
जम्मा	२१५	७३	७३	६०	९	०	७३	१०३	३९	४१	७९	९५	१८	१२६	२४

अर्धाखाँची

ग.वि.स.	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
अर्धा	१८५	०	०	२	७३	११०	८८	६३	३४	६१	३६	८८	१०४	५९	२२
जम्मा	१८५	०	०	२	७३	११०	८८	६३	३४	६१	३६	८८	१०४	५९	२२

एन.जि.ओ र गा.वि.स को आर्थिक सहयोगमा

ग.वि.स	नमूना संख्या	पि.एच					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-	५.६-	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
लामाचौर	२८७	१	१५०	१०८	८३	०	१९५	३६	१८९८	६९	३४	१३५	८८	८८	८८
पुरनचौर	२	०	२	०	०	०	०	२	०	०	०	०	०	०	०
सादांखाला	११४	०	२७	४५	४२	०	७०	२१	२३	७५	३८	१३५	८८	८८	८८
तंसपुर	११	६६	२३	२	०	०	६४	१५	१२	१०	१४	६७	५५	८८	८८
जम्मा	४९४	६७	२११	१५१	६५	०	३३१	११०	५३	२७१	१२१	१०२	३११	८८	१६

ग.वि.स	नमूना संख्या	पाल्पा					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
गाडाकोट	३	०	१	२	०	०	०	१	२	२	१	०	१	०	२
घिरुवा	१	०	१	०	०	०	०	०	०	१	०	१	०	०	१
गाल्या	२८	०	१५	६	२	०	११	१२	३	११	१०	५	३	७	१६
दादां	४	०	२	२	०	०	३	१	०	१	०	२	०	१	१
रामपुर	२	०	१	१	०	०	०	१	०	०	०	२	०	१	१
जल्पा	४६	०	२	१९	२५	०	३५	५	६	३८	८	०	०	१	१
देवीनगर	१७	१	३७	५४	५	११	६१	२९	७	६२	२३	१२	४३	२६	५
जम्मा	१७१	१	६२	८४	३२	११	१११	४९	११	११८	४२	११	७१	५४	५४

ग.वि.स	नमूना संख्या	स्याङ्गजा					नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास		
		<४.५	४.६-५.५	५.६-६.५	६.६-७.५	>७.५	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
टब्मार	११२	१०१	३	४	०	०	३९	२५	८	५५	३२	२५	८८	४	१०
जम्मा	११२	१०१	३	४	०	०	३९	२५	८	५५	३२	२५	८८	४	१०

**पश्चिमाञ्चल क्षेत्रको माटो तथा मल जाँचको नतिजा बारेमा भिडिया संग कुराकानी गर्दै
प्राविधिक सहायक बाबुराम जि.सी.**

२.२.३ रासायनिक मलको गुणस्तर नियन्त्रण तथा विश्लेषण

रासायनिक मलको गुणस्तर नियन्त्रण तथा सन्तुलित मलखाद प्रयोगको लागि मलखाद विश्लेषण सेवा पुऱ्याउने उद्देश्यले आ.व. ०६६/६७ मा १२५ वटा रासायनिक मलखाद विश्लेषण गर्ने लक्ष्य राखेको मा १२७ वटा मलखाद विश्लेषण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । रासायनिक मलको गुणस्तर नियन्त्रण गर्नको लागि स्याङ्गजा, रूपन्देही, म्यागदी, पाल्पा, कास्की, तनहुँ बागलुङ्ग, पर्वत, लमजुङ्ग, नवलपरासी, कपीलबस्तु, मोरङ्ग बाट गरी जम्मा १२७ वटा रासायनिक मलको नमुना परीक्षण गरीएको थियो । खास गरी रासायनिक मल प्रयोगशालामा आउदा ग्रेड नखुलीकन आउने, मीश्रीत तथा कम्प्लेक्स मललाई डि.ए.पी. भनेर आउने गरेको छ । यसबाट कृषकहरू ठगीन सक्ने देखीन्छ । गत आ.ब. सम्म म्युरेट अफ पोटास मल सम्पुर्ण गुणस्तरीय पाइए पनि यस बर्ष यो मलमा समेत नक्कली पाइएको छ । कानुनी रूपमा नमुना कमै प्राप्त भएको छ । विश्लेषणको नतिजा तल तालिकामा दिईएको छ ।

क्र.सं	प्र. नं	मलको नाम	ब्राण्ड	कुल नाइट्रोजन %	कुल फस्फोरस %	कुल पोटास %	कैफियत
१	१	सोना		२०.५	२.५	०	जि.कृ.वि.का., पाल्पा
२	२	हिरा		२१	०.५	०	जि.कृ.वि.का., पाल्पा
३	३	हिरा		१६.४	०.५	०	जि.कृ.वि.का., पाल्पा
४	४	सोना		२०.५	१०	०	जि.कृ.वि.का., पाल्पा
५	५	युरिया		४६.५	०	०	जि.कृ.वि.का., पाल्पा

क्र.सं	प्र. नं	मलको नाम	ब्राण्ड	कुल नाइट्रोजन %	कुल फस्फोरस %	कुल पोटास %	कैफियत
६	६	हिरा		२१.५	०.४	०	जि.कृ.वि.का., पात्या
७	७	यम.ओ.पी		०	०	६०.८	जि.कृ.वि.का., पात्या
८	८	सोना		१९	१७	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
९	९	डि.ए.पी	नजरल	१८.५	४६	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
१०	१०	ए.पी.यस	अरुण	२०.७	२०.४	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
११	११	यम.ओ.पी		०	०	५९.९	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
१२	१२	डि.ए.पी	नवरल	१८.५	४५.९	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
१३	१३	सगरमाथा		१९.५	१८.५	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
१४	१४	युरिया		४६.५	०	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
१५	१५	सोना		२०.५	५.२	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
१६	१६	अरुण		२०.८	२०	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
१७	१७	डि.ए.पी	त्रिशक्ती	१९	४५.८	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
१८	१८	गोल्ढा		२०	१९	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
१९	१९	सगरमाथा		२०	२०.६	१०	पूर्वाञ्चल फर्टिलाइजर नेपाल
२०	२०	सगरमाथा		२०.९	२०.९	०	पूर्वाञ्चल फर्टिलाइजर नेपाल
२१	२१	युरिया	किसान	४५.८	०	०	जि.कृ.वि.का., म्यागदी
२२	२२	यम.ओ.पी.	जार्पनज	०	०	६०.७	जि.कृ.वि.का., म्यागदी
२३	२३	सोना मल	बागमती फर्टिलाइजर नेपाल	२०	२०.५	०	जि.कृ.वि.का., म्यागदी
२४	२४	डि.ए.पी	नवरल	१८.१	४६	०	जि.कृ.वि.का., म्यागदी
२५	२५	युरिया	किसान	४६.५	०	०	जि.कृ.वि.का., म्यागदी
२६	२६	यम.ओ.पी.		०	०	५९.७	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी
२७	२७	नाइट्रोजन फस्फेट		१८.९	२०.७	०	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी
२८	२८	नाइट्रोजन फस्फेट		१९.८	१८.७	०	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी
२९	२९	नाइट्रोजन फस्फेट		१८.६	४५.९	०	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी
३०	३०	नाइट्रोजन फस्फेट		१९.९	०.२१	०	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी
३१	३१	नाइट्रोजन फस्फेट		१८.६	१५.९	०	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी
३२	३२	नाइट्रोजन फस्फेट		१७.५	१७.३	६	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी
३३	३३	नाइट्रोजन फस्फेट		२०.४	१९.३	०	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी

क्र.सं	प्र. नं	मलको नाम	ब्राण्ड	कुल नाइट्रोजन %	कुल फस्फोरस %	कुल पोटास %	कैफियत
३४	३४	नाइट्रोजन फस्फेट		२०.१	१९.३	०	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी
३५	३५	नाइट्रोजन फस्फेट		१८.२	४६	०	जि.कृ.वि.का., नवलपरासी
३६	३६	यम.ओ.पी		०	०	६०.१	विरौटा
३७	३७	त्रिशक्ती		१९.५	२०.२	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
३८	३८	अरुण		१९.५	१९.५	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
३९	३९	सोना		२८	१९.९	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
४०	४०	नवरत्ना		२०	१९.९	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
४१	४१	सोना		१०.६	०.६	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
४२	४२	सोना		१२.९	३.२	२३.९	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
४३	४३	जैविक मल		०.८	१.९	०.५	रूपन्देही
४४	४४	युरिया	मुक्ता	४६.३	०	०	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
४५	४५	यम.ओ.पी.	आइ.पी.यल.	०	०	६०.५	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
४६	४६	डि.ए.पी.	नवरत्न	१८	४८	०	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
४७	४७	युरिया	मुक्ता	४६.५	०	०	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
४८	४८	यम.ओ.पी.	आइ.पी.यल	०	०	३१.४	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
४९	४९	युरिया	मुक्ता	४६.०	०	०	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
५०	५०	डि.ए.पी.	नवरत्न	१८	४८	०	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
५१	५१	यम.ओ.पी.	नवरत्न	०	०	६०.१	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
५२	५२	युरिया	किसान	४५.८	०	०	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
५३	५३	युरिया	मुक्ता	४६.७	०	०	जि.कृ.वि.का., तनहुँ
५४	५४	हिरा मल	कम्प्लेक्स	२०	२०	०	जि.कृ.वि.का., मोरद्वा
५५	५५	यम.ओ.पी.	स्प्रेरेट	०	०	०.२	जि.कृ.वि.का., पाल्पा
५६	५६	हिरा कम्प्लेक्स	हिरा	१२.४	०	२.१	जि.कृ.वि.का., पाल्पा
५७	५७	सोना		१७.९	१५.४	०	जि.कृ.वि.का., पाल्पा
५८	५८	डि.ए.पी.		१७.६	४५	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
५९	५९	सोना		१७.१	७.९	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
६०	६०	हीरा		१५.२	७.२	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
६१	६१	हीरा		१४.६	१	०	जि.कृ.वि.का., रूपन्देही
६२	६२	युरिया	किसान	४५.७	०	०	जि.कृ.वि.का., म्यागदी
६३	६३	यम.ओ.पी.	जापनिज	०	०	६०	जि.कृ.वि.का., म्यागदी
६४	६४	सोना	बागमती फर्टिलाइजर नेपाल	१८.९	९.५	७.४	जि.कृ.वि.का., म्यागदी
६५	६५	डि.ए.पी.	इण्डियन	१७.९	४४.५	०	जि.कृ.वि.का., म्यागदी

क्र.सं	प्र. नं	मलको नाम	ब्राण्ड	कुल नाइट्रोजन %	कुल फस्फोरस %	कुल पोटास %	कैफियत
			नवरत्न				
६६	६६	युरिया	किसान	४६	०	०	जि.कृ.वि.का.,स्यागदी
६७	६७	पोटास	इण्डिया पोटास लि.	०	०	०	जि.कृ.वि.का.,पर्वत
६८	६८	युरिया	स्टिनोकेम फर्टिलाइजर	४६	०	०	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
६९	६९	डि.ए.पी	इण्डियन फर्टिलाइजर कं.	१७.६	४७	०	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
७०	७०	युरिया		४६.५	०	०	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
७१	७१	यम.ओ.पी.	आइ.पी.यल	०	०	६१	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
७२	७२	डि.ए.पी.	नवरत्न	१७.६	४५.४	०	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
७३	७३	अमोनियम फस्फेट सल्फेट		१९.४	२०	०	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
७४	७४	यम.ओ.पी	इण्डियन फर्टिलाइजर	०	०	५९	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
७५	७५	युरिया	किसान किम को.	४६	०	०	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
७६	७६	युरिया	मुक्त	४६.५	०	०	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
७७	७७	यम.ओ.पी.	टाटा	०	०	६०	जि.कृ.वि.का.,तनहुँ
७८	७८	युरिया	किसान	४६	०	०	जि.कृ.वि.का.स्यागदी
७९	७९	डि.ए.पी.	कृषि सामग्री	१८.५	०	०	जि.कृ.वि.का.स्यागदी
८०	८०	युरिया	कृषक	४५.७	०	०	जि.कृ.वि.का.स्यागदी
८१	८१	डि.ए.पी.	इण्डियन	१८.३	०	०	जि.कृ.वि.का.स्यागदी
८२	८२	यम.ओ.पी.	नवरत्न				जि.कृ.वि.का.स्यागदी
८३	८३	अमोनियम सल्फेट	जार्पानिज	०	०	५०	जि.कृ.वि.का.स्यागदी
८४	८४	अमोनियम सल्फेट	किसान	२१.१	०	०	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, तनहुँ
८५	८५	डि.ए.पी.		१८	०	०	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, तनहुँ
८६	८६	युरिया		४६	०	०	निलकण्ठ काइराला
८७	८७	डि.ए.पी.		१४	३४	०	जिल्ला प्रशासन कार्यालय,तनहुँ
८८	८८	टि.एम.पी.		०	२३	०	कृषि सामग्री कम्पनी लि.
८९	८९	युरिया		४६	०	०	कृषि सामग्री कम्पनी लि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, तनहुँ

क्र.सं	प्र. नं	मलको नाम	ब्राण्ड	कुल नाइट्रोजन %	कुल फस्फोरस %	कुल पोटास %	कैफियत
१०	१०	युरिया		४६	०	०	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, तनहुँ
११	११	युरिया	कृषक	२१	०	०	जि.कृ.वि.का., स्याङ्गजा
१२	१२	युरिया		४६	०	०	जि.कृ.वि.का., स्याङ्गजा
१३	१३	डि.ए.पी.		१८	४६	०	जि.कृ.वि.का., स्याङ्गजा
१४	१४	यम.ओ.पी.	यु.के.	०	०	५८.३	जि.कृ.वि.का., स्याङ्गजा
१५	१५	युरिया		४८	०	०	जि.कृ.वि.का., स्याङ्गजा
१६	१६	युरिया	कृषक	२१	०	०	जि.कृ.वि.का., स्याङ्गजा
१७	१७	डि.ए.पी.	कृषक	१८	४६	०	जि.कृ.वि.का., स्याङ्गजा
१८	१८	डि.ए.पी.		१८	४६	०	जि.कृ.वि.का., स्याङ्गजा
१९	१९	युरिया	कृषक	४७	०	०	जि.कृ.वि.का., स्याङ्गजा
१००	१००	डि.ए.पी.		२२.२	२७.६	०	जि.कृ.वि.का., लम्जुङ्ग
१०१	१०१	डि.ए.पी.		११.४	४६	०	जि.कृ.वि.का., लम्जुङ्ग
१०२	१०२	डि.ए.पी.		३१.६	२५.४	०	जि.कृ.वि.का., लम्जुङ्ग
१०३	१०३	युरिया		४६	०	०	जि.कृ.वि.का., लम्जुङ्ग
१०४	१०४	डि.ए.पी		२१.२	२५.९	०	जि.कृ.वि.का., लम्जुङ्ग
१०५	१०५	एमोनियम सल्फेट		२१	०	०	जि.कृ.वि.का., लम्जुङ्ग
१०६	१०६	युरिया		४६	०	०	जि.कृ.वि.का., लम्जुङ्ग
१०७	१०७	युरिया		४६	०	०	जि.कृ.वि.का., लम्जुङ्ग
१०८	१०८	डि.ए.पी		९.७	२७.४	०	जि.कृ.वि.का., कपिलवस्तु
१०९	१०९	डि.ए.पी		९.८	३५.६	०	जि.कृ.वि.का., कपिलवस्तु
११०	११०	डि.ए.पी	सरदार	२२.४	३२.१	०	जि.कृ.वि.का., रुपन्देही
१११	१११	डि.ए.पी	नवरत्न	२३.५	३४.४	०	जि.कृ.वि.का., रुपन्देही
११२	११२	सगरमाथा	सगरमाथा	२०.१	२०.१	०	जि.कृ.वि.का., रुपन्देही
११३	११३	सगरमाथा	सगरमाथा	२०.३	२०.५	०	जि.कृ.वि.का., रुपन्देही
११४	११४	सगरमाथा	सगरमाथा	२०.०	२०.२	०	जि.कृ.वि.का., रुपन्देही
११५	११५	डि.ए.पी		०	७.५	०	जि.कृ.वि.का., रुपन्देही
११६	११६	डि.ए.पी		८	४०	०	कृ.सा.स., दमौली

क्र.सं	प्र. नं	मलको नाम	ब्राण्ड	कुल नाइट्रोजन %	कुल फस्फोरस %	कुल पोटास %	कैफियत
११७	११७	टि.यस.पी.		०	४२	०	कृ.सा.सं., दमौली
११८	११८	युरिया	कृषक	४५	०	०	जि.कृ.वि.का., पाल्पा
११९	११९	डि.ए.पी		१७.५९	४६	०	जि.कृ.वि.का., पाल्पा
१२०	१२०	युरिया	किसान	४५.५	०	०	जि.कृ.वि.का., कपिलवस्तु
१२१	१२१	युरिया	पारस	४६	०	०	जि.कृ.वि.का., कपिलवस्तु
१२२	१२२	युरिया	एतम	४६	०	०	जि.कृ.वि.का., कपिलवस्तु
१२३	१२३	युरिया	इफको	४६	०	०	जि.कृ.वि.का., कपिलवस्तु
१२४	१२४	युरिया	उज्जावला	४५	०	०	जि.कृ.वि.का., कपिलवस्तु
१२५	१२५	डि.ए.पी.	एतम	१८	४४	०	जि.कृ.वि.का., कपिलवस्तु
१२६	१२६	डि.ए.पी.	नवरत्न	१७.५	४६	०	जि.कृ.वि.का., कपिलवस्तु
१२७	१२७	सोना		१३	८	१०	मनकामना एग्रोभेट सेन्टर, पार्दी, विरौटा

२.२.४ माटो र बिरुवाको नमुना सङ्खलन तथा शुक्ष्मतत्व विष्लेषण

यस आ.व.मा माटो सेवा सुधार तर्फ १०० लक्ष्य रहेकोमा १३२ नमूनामा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण गरिएको थियो । ति नमुनाहरू स्याङ्गजा, म्यादी, कास्की, लम्जुङ्ग, मुस्ताङ्ग, पाल्पा, गोखा, नवलपरासी, कपिलवस्तु वाट नमुना प्राप्त भएको थियो । नमुनाहरूको जिंक कपर फलाम र बोरोन आबश्यकता अनुसार विश्लेषण गरिएको थियो । नमुनाहरूको विष्लेषण तालीका तल प्रस्तुत गरीएको छ ।

क्र.सं	नाम	जिल्ला	गा.बि.स	बार्डनं	जिङ्ग पिपिएम	कपर पिपिएम	आइरन पिपिएम	बोरोन पिपिएम
१	नारायण काफ्ले	चितवन			११.१४	०.७२	२४.०	०.३
२	रेस बहादुर गुरुङ	कास्की	अर्मला	६	३९.५२	५.१	७३.४	१.५
३	डिल माया भुजेल	कास्की	अर्मला	६	१०१.५	४.२८	८६.४	२.०
४	टंक प्रसाद पौडेल	कास्की	हेम्जा		३६.०२	२.३६	१६.४	०.०८
५	तुल बहादुर देवान	कास्की	पोखरा	८	११४.०६	३.७८	३६.९८	०.४
६	तुल बहादुर देवान	कास्की	पोखरा	८	७५.७४	३.६२	१७३.३६	०.९
७	पर्वती देवान	स्याङ्गजा	टक्सार	४	१०२.३४	४.६२	५०.८८	१.२
८	कृषक पाठशाला	कपिलवस्तु	नन्दनगर	४	१.४	१.३४	४.०८	०.९

क्र.सं	नाम	जिल्ला	गा.बि.स	बार्डनं	जिङ्ग पिपिएम	कपर पिपिएम	आइरन पिपिएम	बोरोन पिपिएम
१	टिकाराम तिमिल्सना	कास्की	सराडकोट		१५.६२	२.५२	१८.८	०.३
१०	नवराज नेपाल	स्याङ्गजा	ठुलाडिही	८	०.८८	९.०६	८३.१	
११	कृष्ण पोखरेल	कास्की	पोखरा	१८	९.५८	२.६२	७७.५४	०.०९
१२	कृष्ण पोखरेल	कास्की	पोखरा	१८	२.४४	२.४८	६२.०६	०.०६
१३	दिल बहादुर पुन	कास्की	भरतपोखरी		०.०८	०.८८	१७.०४	
१४	नेत्र प्रसाद पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	२.४८	१.८६	५६.९२	०.१
१५	मणी रत्न अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	०.५४	३.१४	५६.९६	
१६	पार्वती पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	१.०	२.६८	२९.०८	
१७	शिवलाल पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	०.२४	३.१२	७४.७२	०.१
१८	भोजराज पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	१.४८	२.९४	३३.६४	
१९	विष्णुप्रसाद अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	२.५४	१.७४	४२.८२	
२०	टेकनाथ पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	१.२६	२.६२	४२.१४	
२१	तारा लुईटेल	कास्की	हेम्जा	६	०.७२	२.०	१८.०	
२२	सन्तु भण्डारी	कास्की	हेम्जा	६	१.१८	३.४८	६३.१४	०.१
२३	उजेली पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	२.६६	२.७८	५६.८६	
२४	लक्ष्मी अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	०.७६	२.४२	१६.७८	
२५	दुर्गा पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	०.२४	२.१४	१८.८	
२६	मीना पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	०.६०	२.८४	२६.७२	०.१
२७	बसन्त पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	०.१४	१.३२	४६.७८	
२८	माया पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	१.२२	१.३०	६५.४४	०.०८
२९	गीता पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	०.६४	१.२२	२०.४०	
३०	गंगा पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	४.७४	२.४६	७९.३२	
३१	देवकी दाहाल	कास्की	हेम्जा	६	४.२२	२.२६	६८.१	
३२	विष्णु दाहाल	कास्की	हेम्जा	६	१.९४	२.२४	३२.९४	
३३	मया पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	७.४	१.०८	४३.५६	
३४	धनपति पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	५.२८	१.१	७२.८८	
३५	लक्ष्मी पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	४.०२	१.०२	७०.४४	
३६	भगवती पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	०.४०	१.२४	२३.३	
३७	गीता पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	४.७८	०.८८	७४.४	०.०८
३८	लक्ष्मी पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	०.९४	०.८०	७८.१४	०.१
३९	लीलाधर पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	८.२२	०.४२	७२.६४	
४०	शान्ता पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	१.२	०.५४	५९.८६	
४१	विष्णु पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	४.०२	०.४०	६९.९	
४२	मया पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	८.०६	०.३२	६७.४२	
४३	रत्ना पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	०.७०	०.४६	१६.७८	०.०८
४४	पुर्णलाल भण्डारी	कास्की	हेम्जा	६	०.३८	१.०	५१.०२	
४५	देवी अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	२.५	२.०६	६७.०८	
४६	दिनानाथ अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	२.७२	२.०६	३७.०८	
४७	जयन्ती पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	१.४२	१.९२	५९.७	
४८	हरिकला पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	२.०६	१.४४	४२.५	

क्र.सं	नाम	जिल्ला	गा.बि.स	बार्डनं	जिझ पिपिएम	कपर पिपिएम	आइरन पिपिएम	बोरोन पिपिएम
४९	ठुली अभिका पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	१२.५	८.२	५३.६	०.५८
५०	तरी प्रसाद पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	१.२८	२.८	१९.४	
५१	शर्मिला अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	०.८४	३.१२	६९.६	
५२	सरिका अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	३.२२	२.७८	५६.५	
५३	सरस्वती अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	२.२६	२.८	६०.९	
५४	रमा अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	१.२४	१.६२	१८.४	०.५८
५५	मीना अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	२.६८	२.४६	१०.८	
५६	लक्ष्मी पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	११.८६	२.९२	७४.८	
५७	तारापती अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	१.३	२.७४	४९.१	
५८	राधिका गौतम	कास्की	हेम्जा	६	२.२८	१.९८	३४.२	
५९	शालीग्राम पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	१७.२	२.२४	८७.१	
६०	ठाकुर प्रसाख पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	२.२२	२.४६	८२.६	
६१	कुशी दवी पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	८.१६	२.१८	८३.५	
६२	ऋमृतराज पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	४.२४	२.८	६७.८	
६३	पार्वती पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	२.०६	२.३	४४.०	
६४	थिरराज अर्याल	गोखाँ	बक्राङ्ग	५	०.२८	१.१४	१०.२	
६५	चेतकान्त अर्याल	गोखाँ	बक्राङ्ग	५	०.२२	०.३८	६.९	
६६	धर्मदत्त अर्याल	गोखाँ	बक्राङ्ग	५	०.३८	१.४२	१३.२	
६७	हर्क बहादुर खनाल	गोखाँ	बक्राङ्ग	५	०.४४	१.२६	२९.४	
६८	दण्डपाणी अर्याल	गोखाँ	बक्राङ्ग	५	०.२६	०.०८	१६.२	
६९	धन प्रसाद अर्याल	गोखाँ	बक्राङ्ग	५	०.३६	०.६८	१९.३	
७०	खड्ग बहादुर खनाल	गोखाँ	बक्राङ्ग	५	०.४८	०.९	२८.५	
७१	सोमनाथ अर्याल	गोखाँ	बक्राङ्ग	५	०.३२	१.७६	२८.६	
७२	धर्मराज थापा	कास्की	कृष्णी	७	३.२	२.१	३२.९	०.०९
७३	सिता दराई	गोखाँ	गोखाँ	९	०.५२	०.८४	२२.८	०.०९
७४	सिता दराई	गोखाँ	गोखाँ	९	०.५	०.७६	२२.८	०.०९
७५	लता	मुस्ताङ्ग	मुस्ताङ्ग		१.९	२.१	२६.१	१.३३
७६	लता	मुस्ताङ्ग	मुस्ताङ्ग	७	०.६४	०.२८	१६.१	०.५८
७७	लिलाम्बर सापकोटा	कास्की	पोखरा	१७	०.८६	४.१८	२३.६	
७८	विष्णु प्रसाद बराल	कास्की	पोखरा	१७	०.०४	१.०६	४.६६	
७९	विष्णु प्रसाद बराल	कास्की	पोखरा	२	०.०६	२.१८	६.०	
८०	डिल्ली राज कोइराला	स्याङ्गजा	छाइछाइदी	३	०.९८	४.७८	१५.६२	०.३३
८१	जान बहादुर बि.क.	स्यार्दी	घतान	३	५.३४	७.१	२१.२६	
८२	जयन्द्र ब. बानिया	स्यार्दी	घतान	३	१.०६	३.२२	१०.५२	
८३	क्षेत्र ब. चोखाल	स्यार्दी	घतान	३	२.०	३.३	८.१२	
८४	गुमान सिंह बानिया	स्यार्दी	घतान	३	१.७८	२.२८	५.८६	
८५	सुरज थापा	कास्की	निर्मलपोखरी	९	०.५६	०.६	७.०४	
८६	पर्वती गुरुङ	स्याङ्गजा	टक्सार	४	०.०९	२.८६	३.५२	
८७	मिनु	कास्की	हेम्जा		३.७२	३.२६	६५.९	०.७०
८८	मिनु	कास्की	कास्की		४.५४	४.६४	४६.९	७.३७

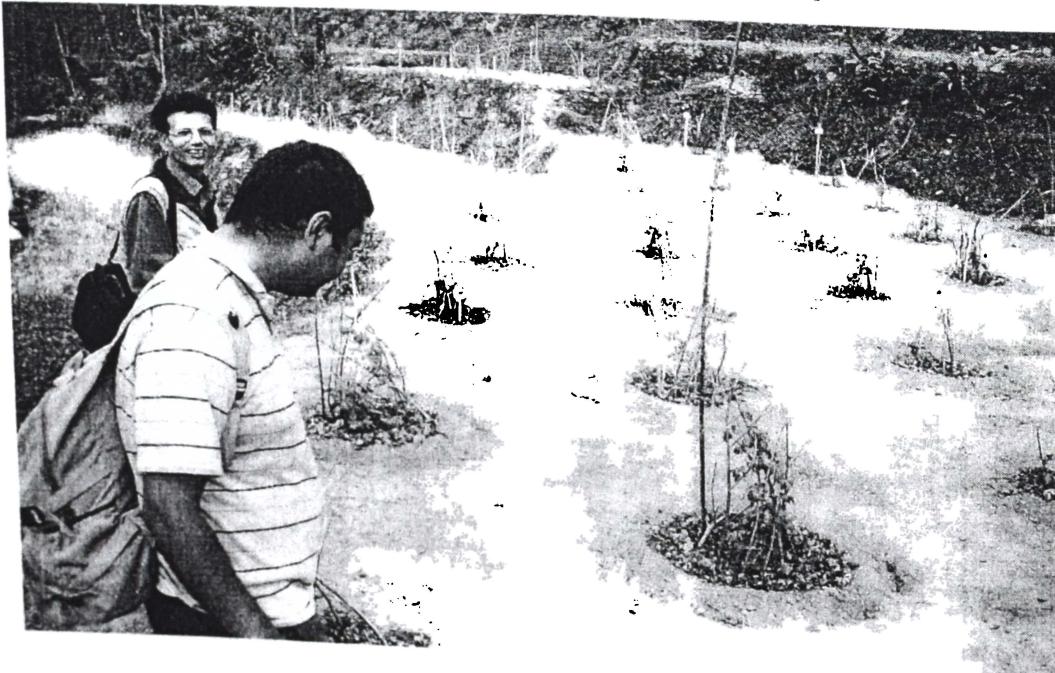
क्र.सं	नाम	जिल्ला	गा.बि.स	बार्डनं	जिङ्ग पिपिएम	कपर पिपिएम	आइरन पिपिएम	वोरोन पिपिएम
८९	वम बहादुर गुरुङ	कास्की	कास्की	८	०.१८	२.०२	२५.६	०.७०
९०	वम बहादुर गुरुङ	कास्की	कास्की	८	०.३०	१.७८	२२.९	०.७०
९१	वम बहादुर गुरुङ	कास्की	कास्की	८	०.२६	०.८४	३१.१	०.७०
९२	वम बहादुर गुरुङ	कास्की	कास्की	८	०.२४	१.४४	५३.१	०.७०
९३	प्रेम घले	लम्जुङ्ग			०.४२	१.१६	३३.५	१.४४
९४	मिडमार गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	०.४८	०.५६	४.६	३.६६
९५	घन्दु विष्ट	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.२८	०.७४	९	६.६३
९६	टिजी अडमो गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.३६	१.६४	२४.३	३.६६
९७	घट्ट गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.७६	१.५२	८.१	५.८९
९८	घजुड गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.६४	१.२२	१२.८	६.६३
९९	एर्किन गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	०.९२	१.०६	७.९	४.४१
१००	टाँसी पामो गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.२६	१.०४	७.५	६.६३
१०१	पेमा नुह गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.२४	१.१६	७.९	८.११
१०२	दिमी रिन्जीन गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	०.६२	०.८६	३.१	२.१८
१०३	सोना हिसी गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	६.२	४.०	२०.८	८.११
१०४	पेमा वाड्दी गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	०.९४	१.०२	७.६	२.९२
१०५	छिमी अडमो विष्ट	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.०	१.१४	७.०	३.६६
१०६	राजु गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.१	०.९६	६.८	२.९२
१०७	टाँसी ठिन्दुक गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.३२	१.९६	३५.५	४.४१
१०८	पेमा सुन्दुक गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.५४	१.१२	१०.६	४.४१
१०९	धूतर गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.०६	१.२	८.२	५.९५
११०	कुडगा गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	०.९२	०.९	८.४	२.९२
१११	स्याडबो गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	०.७८	०.७२	५.०	२.१८
११२	तेन्जीड गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	०.९८	०.९	६.८	२.९२
११३	विकल गुरुङ	मुस्ताङ्ग	छोन्छुप	१	१.२८	१.०६	१०.४	४.४१
११४	मिना सापकोटा	मुस्ताङ्ग	रजहर	६	०.२६	२.५१	६८.२६	२.४
११५	कृष्ण प्रसाद चौधरी	नवलपरासी	रा.न.पा.	१३	३.९२	२.१३	२०.२	२.०३
११६	तिम बहादुर थापा	नवलपरासी	मदनपोखरा	१	०.२	२.६१	६४.१२	१.६६
११७	छुम बहादुर राना	पाल्पा	मदापोखरा	१	०.२४	२.०३	२०.५	२.२१
११८	जगत बहादुर चिदी	पाल्पा	कोलडाडा	५	०.२८	२.३१	६६.५८	१.४७
११९	सन्त बहादुर गाहा	पाल्पा	कोलडाडा	५	०.२४	३.३९	४०.०८	१.१०
१२०	प्रेम बहादुर मिथुत	पाल्पा	कोलडाडा	७	०.३८	२.५९	४४.२६	०.९२
१२१	मान बहादुर कुमाल	पाल्पा	कर्सनी	७	०.२४	२.५५	६०.१२	१.१०
१२२	लिला बहादुर राना	पाल्पा	मदापोखरा	६	०.३२	२.५९	८३.९८	०.७४
१२३	टिका बहादुर गाहा	पाल्पा	कोलडाडा	५	०.४	२.६१	७८.८२	०.७४
१२४	गोपाल बस्याल	पाल्पा	दोभान	१	२.२६	६.३५	९९.२८	२.०३
१२५	अनन्तराम बस्याल	पाल्पा	दोभान	२	०.४४	३.११	८५.७२	१.६६
१२६	जिवनाथ पाण्डे	पाल्पा	दोभान	१	०.८८	३.५१	८९.८	०.५५
१२७	ईश्वरी पाण्डे	पाल्पा	दोभान	२	१.१८	२.८३	८६.५६	०.५५
१२८	ईश्वरी पाण्डे	पाल्पा	दोभान	२	३.१६	३.९३	१००.९८	०.५५

क्र.सं	नाम	जिल्ला	गा.बि.स	बार्डनं	जिङ्ग पिपिएम	कपर पिपिएम	आइरन पिपिएम	बोरोन पिपिएम
१२९	शिव कुमार बस्याल	पाल्पा	खानीगाउँ	६	०.७	४.३७	५६.६४	०.३७
१३०	इन्जमुर्ति खराल	पाल्पा	खानीगाउँ	६	१.८४	४.४९	२४.१४	०.३७
१३१	पोम बहादुर सोमर्हे	पाल्पा	खानीगाउँ	६	१.३४	४.९१	६३.३	०.५५
१३२	कपिले बस्याल	पाल्पा	यम्घा	६	१.१४	३.५३	१५.०२	०.५५

बिभिन्न बालीहरुको लागि सुक्ष्म तत्वको क्रान्तिक सीमा

डि.टी.पी.ए. निस्सारित सुक्ष्म तत्व	धान			अन्य बालीहरु (पि.पि.एम.)
	कम	पर्याप्त	विषाक्त	
जिंक (पि.पि.एम.)	<०.८			०.२-२.०
तामा (पि.पि.एम.)	<०.३			०.१-२.५
फलाम (पि.पि.एम.)	<५.०	५.०-३००	>३००	२.५-५.०
स्थिंगानिज (पि.पि.एम.)				१.०-५.०

अन्तराष्ट्रिय धानबाली अनुसन्धान केन्द्रका अनुसार धानबालीको लागि माटोमा डि.टी.पि.ए. निस्सारित जिंक ०.८ पि.पि.एम., फलाम ५ पि.पि.एम. र तामा ०.२ ०.३ पि.पि.एम. भन्दा कम भएमा विरुवामा उक्त तत्वको कमीको लक्षण देख्न सकिन्छ भन्ने उल्लेख भएकोछ । यस्तै गरी माटोमा डि.टी.पि.ए. निस्सारित फलाम ३०० पि.पि.एम. भन्दा बढी भएमा विरुवाका लागि हानिकारक (विषाक्त) हुनसक्छ । अन्य बालीहरुको लागि यो क्रान्तिक सीमा फरक फरक हुन्छ ।

अनुगमन भ्रमणमा गोलभेडा खेती निरिक्षण गर्दै माटो विज्ञ सुनिल पाण्डे

२.२.५ माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन

प्रयोगशालाले सेवा प्रयोगशालाको विभिन्नस्थानमा के कस्ता गतीविधिहरु संचालन भएका छन र माटोको अवस्था, प्रयोगशालाको सिफारीस प्रतिवेदनको उपदेयता, किसानहरुको वास्तविक समस्या आदीको बारेमा जानकारी हासील गर्ने उद्देश्यले यस कार्यालयका प्रावीधिकहरु म्याग्दी, स्याङ्गजा, बाग्लुङ्ग र कास्की जिल्लाका विभिन्न स्थानमा गई ४० जना कृषकहरुसंग प्रश्नावलीको सहायताबाट अध्ययन कार्य गरीएको थियो । जम्मा १४ वटा प्रश्नहरुको सहायताबाट गरीएको अध्ययनको आधारमा प्रश्नानुसारै यहां विवेचना गरीएको छ ।

१. के कारणले गर्दा माटो जांच गर्ने निर्णय गर्नुभयो रु

जिल्ला	सहभागि संख्या	क) बाली उत्पादन राम्रो नभएर	ख) मल कति राख्ने भन्ने थाहा पाउन	ग) माटोको अम्लियपना थाहा पाउन	घ) माटोको उर्बराशक्ति थाहा पाउन
म्याग्दी	१०	३	२	२	३
स्याङ्गजा	१०	३	२	१	४
बाग्लुङ्ग	१०	४	२	३	१
कास्की	१०	३	१	१	५
जम्मा	४०	१३	७	७	१३

किसानहरुले माटोको गुणस्तर खस्क्दै गरेको अनुभवको आधारमा आफ्नो खेत बारीको माटो जांच गराउने निर्णय गरेको पाइयो । विभिन्न संचार माध्यमबाट माटोको अम्लियपनाको नकारात्मक असरको बारेमा सुन्ने गरेकाले किसानहरुले आफ्नो माटो अमिलो छ वा छैन भनि जानकारी हासील गर्न माटो जांच गर्न पठाएको पाइयो । त्यस्तै विगतको तुलनामा बालीनालीको उत्पादन घट्दै गएको अनुभव गरी आफ्नो माटोमा के कुराको कमि भयो सो थाहा पाउन पनि किसानहरुले माटो जांच गर्न पठाएको पाइयो । कमै किसानले मात्र मलखाद कति राख्ने सो को बारेमा जानकारी पाउन माटो जांच गर्न पठाउने गरेको बताए ।

२. माटो जांच कहाँ गराउनु भयो ?

जिल्ला	सहभागि संख्या	क. प्रयोगशालामा	ख. माटो शिविरमा
म्याग्दी	१०	४	६
स्याङ्गजा	१०	३	७
बाग्लुङ्ग	१०	३	७
कास्की	१०	६	४
जम्मा	४०	१६	२४

अध्ययनको कम्मा धेरैजसो किसानहरुले माटो जांच गराउने काम माटो परिक्षण शिविरमा गरेको पाइयो । अध्ययन गरीएका कुल ४० जना कृषक मध्ये २४ जनाले माटो परिक्षण शिविरमा र १६ जनाले क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशालामा आफ्नो माटो जचाएको पाइयो । आफ्नै घर आंगनमा आफ्नै अगाडी माटोको निःशुल्क जांच हुने र सोको नतिजा पनि तुरन्त पाइने हुनाले किसानहरु माटो परिक्षण शिविर तर्फ बढी आकर्षित हुने गरेको पाइयो । तसर्थ आगामी दिनमा माटो परिक्षण शिविरलाई अझ प्रभावकारी रूपमा लैजानु पर्ने देखिन्छ ।

३. माटो जांच गर्ने को मार्फत पठाउनु भयो रु

जिल्ला	सहभाग संख्या	क. आफै	ख. जि. कृ. वि. का मार्फत
म्याग्दी	१०	३	३
स्याङ्गजा	१०	३	७
बागलुङ्ग	१०	४	६
कास्की	१०	२	८
जम्मा	४०	१२	२८

जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको स्थानीय स्तरमा भएको नेटवर्किङ को कारणले गर्दा किसानहरुले कृषि सम्बन्धी धेरै जसो काम कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र मार्फत गर्ने गरेको पाइयो । यसै अनूरूप उनीहरुले माटो जांच गराउन पनि जि.कृ.वि.का. मार्फत विडि मात्रामा पठाउने गरेको पाइयो । कुल ४० जना कृषकमा गरीएको अध्ययन मा २८ जना कृषक हरुले जि.कृ.वि.का. मार्फत २ १२ जना कृषकले आफै माटो जांच गर्न पठाएको कुरा थाहा भयो । जि.कृ.वि.का. मार्फत माटो जांच गर्न पठाउदा शुल्क नलाग्ने भएकोले माटो जांच गर्न पठाउन इच्छुक रहेको हुन् पर्दछ ।

४. माटोको नमुना लिएको तरिका सोध्ने

जिल्ला	सहभाग संख्या	क. ठिक	ख. गलत
म्याग्दी	१०	५	५
स्याङ्गजा	१०	५	५
बागलुङ्ग	१०	४	६
कास्की	१०	६	४
जम्मा	४०	२०	२०

माटो जाच गराउदा पहिला नमुना सकलन कार्य सही रूपमा गरेमा मात्र यसको नतीजा सही रूपले आउछ । अध्ययनको कममा किसानहरुले कसरी नमुना संकलन गरेका रहेछन भनी जिजासा राख्दा उनीहरुको माटोको नमुना संकलन गरेको तरीका धेरै जसोको ठिक पाइयो । कुल ४० जना कृषक मध्ये २० जनाले गलत तरीकाले नमुना लिएका थिए ।

५. माटो परीक्षण सिफारीस प्रतीवेदन समयमै प्राप्त भयो ?

जिल्ला	सहभाग संख्या	भयो	भएन
म्याग्दी	१०	९	१
स्याङ्गजा	१०	७	३
बागलुङ्ग	१०	८	२
कास्की	१०	९	१
जम्मा	४०	३३	७

यस प्रयोगशाला बाट माटो परीक्षण पस्चात सिफारीस प्रतीवेदन जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा हुलाक मार्फत पठाउने गरीएको छ । जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले उक्त सिफारीस प्रतीवेदन प्राप्त भएपछी कीसान हरुलाई दिने गरीन्छ । अध्ययन गरीएका ५ जिल्लामा सिफारीस प्रतीवेदन प्राय जसोले समयमै प्राप्त गरेको पाइयो खास गरी जिल्ला कृषि विकाश कार्यालयमा रीपोर्ट पुरोपछि पनि सेवा केन्द्रहुदै कृषकको घर सम्म गीपोट पुग्न समय बढी लागेको पाइयो ।

६. सिफारीस प्रतीबेदन बुझन सकियो वा सकिएन ?

जिल्ला	सहभागि संख्या	सकियो	सकिएन
म्यागदी	१०	७	३
स्याङ्गजा	१०	६	४
बाग्लुङ्ग	१०	७	३
कास्की	१०	८	२
जम्मा	४०	२८	१२

कृषक हरुले सिफारीस प्रतीबेदन प्राप्त भएपछि त्यसको कार्यान्वयनको लागी प्रतीबेदनमा उल्लेखीत कुरा हरुको राम्ररी बुझन् जरुरी हुन्छ । प्रतीबेदन विलकुल प्राविधिक हुने हुंदा सर्वसाधारण कृषकले बुझनको लागी केही मेहनत गर्नु पर्दछ । प्रतीबेदन बुझन नसकेमा कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयमा सम्पर्क गरी बुझन सकीन्छ । सम्भव भएमा क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशालामा टेलीफोन वा सिद्धै सम्पर्क गरी बुझन सकीन्छ । अध्ययन गरीएका कुल ४० जना कृषक मध्ये २८ जनाले प्रतीबेदन बुझेका र १२ जनाले बुझन नसकेको थाहा भयो ।

७. यदि नबुझेको भए कहाँ सम्पर्क राख्नुभयो र त्यसपछी बुझनुभयो

शिफारिस प्रतीबेदन नबुझ्ने कृषकले प्रतीबेदन बारे बुझन खासै प्रयास गरेको पाइएन । कतिपयले त शिफारिस प्रतीबेदन पाएपछि यसमा के लेखेको छ भन्ने समेत बुझ्ने प्रयास गरेको पाईएन ।

८. सिफारीस अनुसार कृषि चुन प्रयोग गर्नुभयो वा गर्नुभएन रु

जिल्ला	सहभागि संख्या	क. गरीयो	ख. गरीएन
म्यागदी	१०	४	६
स्याङ्गजा	१०	३	७
बाग्लुङ्ग	१०	४	६
कास्की	१०	१	९
जम्मा	४०	१२	२८

९. यदि कृषि चुन प्रयोग नगरेको भए किन ?

जिल्ला	सहभागि संख्या	क. पैसा नभएर	ख. सामाग्री नपाएर	ग. अन्य
म्यागदी	१०	३	५	२
स्याङ्गजा	१०	२	४	४
बाग्लुङ्ग	१०	४	५	१
कास्की	१०	२	५	३
जम्मा	४०	११	१९	१०

सिफारीस प्रतीबेदन पढेर बुझेपछि त्यसको कार्यान्वयन महत्वपुर्ण हुन्छ । अधिकांस किसानहरुले सिफारीस अनुसार कृषिचुन प्रयोग नगर्ने गरेको पाइयो । अध्ययन गरीएका कुल ४० जना कृषक मध्ये २५ जनाले कृषि चुन प्रयोग नगरेका र १५ जनाले चुन प्रयोग गरेको पाइयो । कृषि चुन प्रयोग नगर्नुमा यसको सहज रूपमा नपाइनुनै मुख्य कारण रहेको पाइयो । तसर्थ कृषि चुनको प्रयोगलाई व्यापक रूपमा गराउन प्रत्येक जिल्लाको सदरमुकाम र मुख्य मुख्य स्थानमा कृषि चुन बिक्की केन्द्र राख्न अत्यावश्यक छ । अध्ययन गरीएका कुल ४० जना

कृषक मध्ये १९ जनाले कृषि चुन नपाएर प्रयोग नगरेका र १० जनाले अन्य कारण चुन प्रयोग नगरेको पाइयो । ११ जना किसानले पैसाको कारणले गर्दा चुन प्रयोग नगरेको पाइयो ।

१०. सिफारीस अनुसार मल प्रयोग गर्दा उत्पादन कस्तो भयो ?

जिल्ला	सहभागि संख्या	क. राम्रो	ख. नराम्रो	ग. ठिकै	घ. असर परेन
स्याङ्गजा	१०	७	०	१	२
स्याङ्गजा	१०	६	०	२	२
बागलुङ्ग	१०	८	०	१	१
कास्की	१०	७	०	२	१
जम्मा	४०	२८	०	६	६

सही ढंगबाट माटो परिक्षण प्रतीवेदन कार्यान्वयन गरेमा उत्पादनमा वृद्धि हुनु बाझ्छनिय छ । सिफारीस अनुसार मल प्रयोगगर्ने किसानहरुको उत्पादन राम्रो भएको कुरा बताएका छन् । अध्ययन गरीएका कुल ४० जना कृषक मध्ये २८ जनाले उत्पादन राम्रो भएको, ६ जनाले ठिकै र खास असर परेन भन्ने ६ जना मात्र थिए ।

११. तपाईंको खेती गरीने जग्गा कति छ ?

जिल्ला	सहभागि संख्या	? ५ रोपनी	५-१० रोपनी	१०-२० रोपनी	श २० रोपनी
स्याङ्गजा	१०	२	५	१	२
स्याङ्गजा	१०	३	४	२	१
बागलुङ्ग	१०	१	५	३	१
कास्की	१०	१	४	४	१
जम्मा	४०	७	१८	१०	५

माटो जांच गर्न पठाएका किसानहरुको आर्थिक अवश्थाबारे जानकारी लीन तपाईंको खेती गरीने जग्गा कती छ भनि प्रश्न गरिएको थियो । धेरैजसो किसानहरुको जग्गा ५ - १० रोपनी भएको पाइयो । २० रोपनी भन्दा बढी जग्गा हुने किसानको संख्या ५ थियो ।

१२. कम्पोष्ट मल कहां प्रयोग गर्नु हुन्छ ?

जिल्ला	सहभागि संख्या	क) खेत	ख) बारी	ग) तरकारी
स्याङ्गजा	१०	३	४	३
स्याङ्गजा	१०	३	६	१
बागलुङ्ग	१०	२	५	३
कास्की	१०	३	४	३
जम्मा	४०	११	१९	१०

आजकल गाई बस्तुको संख्यामा कमी आएको र वन जंगलको कमि भएको कारणले कम्पोष्ट मलको उत्पादनमा कमि आइ रहेको छ । अध्ययनको कममा बहुसंख्यक किसानहरुले कम्पोष्ट मललाई आफनो खेत बारीमा प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो । तरकारी खेती गर्ने किसानले भने कम्पोष्ट मलको प्रयोग तरकारी बारीमा प्राथमीकताका साथ प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

१३. तपाईंले हाल कुन कुन मल प्रयोग गर्ने गर्नु भएको छ ?

जिल्ला	सहभागि संख्या	गोठेमल/कम्पोष्ट	युरीया	डि. ए. पि.	पोटास
म्यागदी	१०	१०	७	५	२
स्याङ्गजा	१०	१०	७	७	३
बागलुङ्ग	१०	१०	१०	१०	२
कास्की	१०	१०	८	८	३
जम्मा	४०	४०	३२	३०	१०

माटो जांच गराएका अधिकांस किसानहरूले गोठेमलको साथै युरीया र डि.ए.पि. को बढी प्रयोग गर्ने गरेको पाईयो भने पोटासको प्रयोग नगण्य मात्रामा पाईयो । पोटास मलको तुलनामा युरीया र डि.ए.पि.मल धेरै किसानहरूले प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो । तसर्थ बालीको आवश्यकता अनुसार सन्तुलित मलखादको प्रयोगमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ ।

१४. माटो परीक्षण सम्बन्धमा केही कुरा भन्नु छ कि ?

जिल्ला	सहभागि संख्या	क) पुन शिविर संचालन गर्ने	ख) माटो सम्बन्ध तालीम	ग) माटो जांचको शुल्क कम हुनु पर्ने
म्यागदी	१०	६	५	३
स्याङ्गजा	१०	५	४	४
बागलुङ्ग	१०	६	४	२
कास्की	१०	७	६	३
जम्मा	४०	२४	१५	१२

माटो जांच गर्न कृषक हरु वढि इच्छुक रहेको हुनाले उनीहरूले माटो जांच सेवाको बढी चाहना गरेका रहेछन् । अध्ययन गरीएका कृषकहरूले माटो शिविरको बढी माग गरेका छन् । माटो परीक्षण पश्चात उनीहरूले सिफारीस प्रतीवेदनको कार्यान्वयनको लागि समेत तालीम हुनु पर्ने वताएका छन् । अध्ययनको कममा केही किसान हरूले माटो परीक्षण वापत लाग्ने दस्तुर कम हुनु पर्ने वताएका छन् ।

२.२.६ खाद्य तत्व समस्या अध्ययन

अध्ययन गरिएका जिल्लाहरु

- कास्की

समस्याहरु

- सन्तुलित मलखादको कमी
- धानवालीमा जिङ्गको समस्या
- तरकारीमा वोरोन र मोलिव्डेनमको कमी

वाली उत्पादनको स्थिति कस्तो छ र खाद्यतत्वहरूको समस्या के कस्तो छ भन्ने अध्ययनको लागि कास्कीको हेम्जामा स्थलगत अध्ययन तथा कृषकहरूसँग अन्तरक्रिया लिई जानकारी लिनुको साथै खाद्यतत्वको समस्या सम्बन्धि प्रश्नवली करीब ५० जना कृषकसँग सोधी भर्ने काम समेत भएको थियो । उक्त क्षेत्रको ५० सै जना कृषकको खेतको माटोको नमूना संकलन गरी प्रयोगशालामा विश्लेषण गरिएको थियो । विश्लेषण गर्दा वोरन, जिङ्ग, कपर, आइरन र पि.यच को कमी देखिएकाले कृषकहरूलाई यी तत्वको कमी, यसबाट हुने असरको जानकारी दिनुको साथै सिफारीस समेत गरिएको थियो भने ५ जना कृषककोमा यी विभिन्न शुक्ष्म तत्वहरु र जानकारी दिनुको साथै सिफारीस समेत गरिएको थियो भने ५ जना कृषककोमा यी विभिन्न शुक्ष्म तत्वको कृषि चून, बायोटिन समेतको सन्तुलित मलखाद प्रयोग गरी तरकारी बाली र मकै बालीमा शुक्ष्म तत्वको

अध्ययनका लागी प्रदर्शन समेत गरिएको थियो । उक्त क्षेत्रमा कृषकहरुसँग सोधिएको ५० प्रश्नावलीको डाटा प्रोसेसिङ गर्दा निम्न बमोजिम पाइएको थियो ।

१. शैक्षीक योग्यता

अनपढ
३ जना

साक्षर
१८

निम्न माध्यमिक
५

माध्यमिक
२०

२. पारीवारिक बिवरण

जम्मा	खेतीमा काम गर्ने	अन्य पेशा	आश्रित
औषत परीवार संख्या ५.६	२.५२	१.४१	२.४५

३. खेति योग्य जमिन

सिर्चीत	असिंचित	खेत			बारी			खरबारी					
		< ५	५-१०	> १०	< ५	५-१०	> १०	औषत प्रति परीवार २.५	रोपनी	१	२	३	४
५३ %	४७ %	१८	२२	११	३३	५	१						

४. एक जग्गा बाट लिइने औषत बाली

लिएको	नलिएको
	५०

५. माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन तालीम लिएको / नलिएको

नभएको	थोरै	पुरा भएको
३६	१४	

६. बोट विरुवालाई आवश्यक तत्व सम्बन्धि ज्ञान

नभाएको	थोरै	पुरा भएको
४१	१	

७. शुक्ष्म तत्व बारे ज्ञान

नभाएको	थोरै	पुरा भएको
४१	१	

८. कुन कुन प्रयोग गर्ने गरेको

प्राङ्गणारीक	रसायनिक	दुवै
८		४२

९. प्राङ्गणारीक मल कुन कुन प्रयोग गर्ने

गोठे	हरीयो	लेदो	अन्य
५०	१	१	कुखुराको मल १६ जना

१०. माटोको नमुना संकलन ज्ञान

थोरै	राम्रो	नभएको
१५	१२	२०

११. माटोको प्रकार बारे ज्ञान

थोरै	राम्रो	नभएको
१६	७	२७

१२. मलखादको मात्राको हिशाब गर्ने ज्ञान

थोरै	राम्रो	नभएको
२४	८	१८

१३. शुक्ष्म तत्व कसरी प्रयोग गर्ने

प्रयोग नगरेको	फोलीयर स्प्रे	माटोमा मिसाएर	दुबै
३७	१२	९	

१४. शुक्ष्म तत्व कमिको पहिचान

नभएको	भएको	केही मात्रामा
४६		४

१५. प्राङ्गारिक मलमात्र प्रयोग गर्दा

रसायनिक मलको तुलनामा बढी	फरक नपरेको	कम
७	२४	१९

१६. रसायनिक मलमात्र प्रयोग गर्दा

बढेको	घटेको	फरक नपरेको
८	१५	२७

१७. प्राङ्गारिक र रसायनिक दुबै प्रयोग गर्दा

बढेको	घटेको	फरक नपरेको
३०	३	१७

१८. शुक्ष्म तत्व प्रयोग गर्दा

प्रयोग नगरेको	बढेको	घटेको	फरक नपरेको
४२	८		

१९. उत्पादन चित्त बुझ्दो

छैन
४४

२०. माटो कस्तो छ

चिम्ट्याइलो	दोमट	बलौटे
१३	१८	२०

२१. माटोको रंग कस्तो छ

रातो	सेतो	कालो	खैरो	अन्य
	६	२७	१८	

२२. चिस्यान कति छ

धेरै	मध्यम	कम
३	३१	१६

२३. सिचाइको सुविधा

धेरै	मध्यम	छैन
	२७	२३

२४. माटो जांच गरेको भए कस्तो छ

छैन	अम्लिय	क्षरीय	ततस्त
४९			१

२५. जिङ्झ कमि

क) धानमा	ख) मकैमा	ग) सुन्नलामा
४५	२२	२

२६. बोरोन

क) काउलीमा	ख) वन्दामा	ग) गहुमा	घ) मुलामा
४०	२९	३०	२६

२७. मोलीब्डेनम

क) काउलीमा	ख) कोसेवालीमा
४९	८

२८. कपर

क) सन्तालको फलमा	ख) सुन्तलाको बोटमा
१६	८

२९. क्यालसियम

क) गोलभेडामा	ख) कोसिवाली
१८	८

- धेरै जस्तो किसानले वर्षमा २-३ वाली लीनेगरेको पाइयो।
- कृषकहरुलाई खाद्य तत्वको समानुपातीक प्रयोगको बारेमा कमै ज्ञान भएको पाइयो।
- औषतरूपमा रसायनीक मल प्रती रोपनी ५-७ किलो प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो।

- प्राङ्गणारीक मलमा मुख्य रूपमा गोठेमलको प्रयोग भएको पाइयो भने केहि कृषकले , हरियो मल र लेदो मल पर्न प्रयोग गरेको पाईयो ।
- खाद्यतत्वको कमिका लक्षणको बारेमा शुक्ष्म ज्ञान भएको ।
- रसायनीक मल र प्राङ्गणारीक मल दुबै मिलाएर प्रयोग गर्दा उत्पादन रास्तो हुने गरेको ।
- बाली नार्लीमा मुख्य रूपमा नाइट्रोजन, फस्फोरस र पोटास साथै शुक्ष्म खाद्यतत्वमा धान बालीमा जस्ता, अर्थात् नार्लीमा वोरोन र मोलीब्डेनम, सुन्तलामा तामा कमिका लक्षण देखीएको ।

२.२.७. भकारो सुधार

या आवामा कास्की र तनहुँ जिल्लामा गरी ७ जनालाई कृषकलाई भकारो सुधार कार्यक्रम दिइएको थियो जुन यस प्रकार छ -

फॉर्म.	सहभागी किसानको नाम	जिल्ला	गा.वि.स.	बडा नं.	कैफियत
१	निना पौडेल	तनहुँ	खैरेनिटार	९	
२	टंक प्रसाद पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	बाँसबोट
३	दिप्पा पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	बाँसबोट
४	लद्दी पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	बाँसबोट
५	दग्गा पौडेल	कास्की	हेम्जा	६	बाँसबोट
६	खरिका अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	सुइँखेत
७	भिजुर्ना अधिकारी	कास्की	हेम्जा	६	सुइँखेत

भकारो सुधारका लागी आवश्यक पर्ने सामान तथा ज्यामी ज्यालाको लागी रु १५००/- बराबरको आर्थिक सम्योग यस प्रयोगशालाबाट भएको थियो भने कृषक आफै रु ४५००/- बराबरको खर्च गरेका थिए जुन रकम प्रयोगशालाको २५% र कृषकको ७५% हुन आउँछ । यसबाट यो पुष्टि हुन आउँछ की थोरै आर्थिक सहरागमा पनि प्रभावकारी काम गर्न सकिंदो रहेछ ।

या कायांकमको प्रभावकारिताले गर्दा यसको विस्तार निकै छिटो भएको छ र बढी भन्दा बढी किसानले भकारो सुधारबाट संकलित मुत्रको प्रयोग गर्नाले तरकारी उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनाले किसानहरु यस प्रति उन्मुख भावको पाइन्छ ।

२.२.८. अरिको मल प्रदर्शन

यस आवामा कास्की जिल्लाको हेम्जा ६ मा श्री तारा लूइटेल र श्री पार्वती पौडेलको खेतको माटो परिधान गा. आवस्यक संतुलित मलखाद्य प्रयोग गरी धान बालीको लागी तयार हुने गरी हरियो मल ढैचा प्रयोग गरिएको थिए । ढैचाको प्रयोगले के कति माटोको सुधार हुन सक्छ भन्ने कुरा बुझाउनका लागी उक्त दुई प्रदर्शन गाखएको थियो । हरियो मललाई माटोमा मिलाई सकेपछि माटोको अवस्था विश्लेषण गर्दा पि. यचमा सुधार गाउँ अनुदित मलखाद व्यवस्थित भएको पाइएकोले किसानलाई सिफारिस समेत गरियो ।

२.२.९. IPNS (Integrated Plant Nutrient Management System) कृषक पाठशाला संचालन

कानूनी जिल्लाको हेम्जा ६, बाँसबोट र अर्मला ६, टाडाबिसौनी मा २ वटा IPNS कृषक पाठशाला काउली मकै बाली प्रणालीमा सम्पन्न गरीएको छ । सो स्थानमा काउलीको स्नोक्राउन र स्नोमिस्टिक जातको परीक्षण गरिए । तर्बो । पाठशालामा कुल ५२ कृषकको सहभागीता रहेको छ जसमा १२जना पुरुष र ४० महिला सहभागी छन् । हाल काउली तथा मकै बालीको उत्पादन लीइ कृषक दिवस समेत मनाइ सकीएको छ ।

कृषकहरूले काउली बाली बाट एक रोपनी जग्गा बाट करीब ४० हजार आम्दानी लिन सफल भएका छन् । मकैको अरुण र हेम्जा र मनकामना जात अर्मला परीक्षण गरीएको थियो । उक्त दुवै पाठशालाको संचालन प्रयोगशालाका प्राप्त श्री वाव्गम जि श्री र दानालाल शाहको संयोजकन्वमा भागको थियो । पाठशालाको परीक्षण प्लट वाहेक सहभागीहरूलाई काउलीको विस्त्रित र मकैको वीउ समेत परीक्षणको लागि दिइएको थियो ।

क्र स	पाठशाला रहेको स्थान	सदस्य संख्या			बाली प्रणाली
		महिला	पुरुष	जम्मा	
१	हेम्जा ६, कास्की	२४	४	२८	काउली - मकै
२	अर्मला ६, कास्की	१६	८	२४	काउली - मकै

काउली - मकै बाली प्रणालीमा संचालित पाठशालामा काउलीको बर्णशंकर जात स्नोकाउन र स्नोमिस्टीक जातको परीक्षण गरिएको थियो । काउलीको जातीय परीक्षण साथै एकिकृत तरिका, कम्पोष्टमात्र प्रयोग, वोरेनको परीक्षण जस्ता गतिविधिहरू पाठशालामा सिकाइका मुख्य विषय - बस्तु थिए । पाठशालामा लीझाको उत्पादन रेकड यस प्रकार रहेको थियो । मकैको अरुण र जातको परीक्षण गरीएको थियो । मकै IPNS तरीकामा लाइनमा लगाइएकोमा कृषकहरू प्रभावित भै आगामी वर्ष देखि हल्तोको रीयोको पछाडी भए पनि लाइनमा लगाउने विचार व्यक्त गरेका छन् । पाठशालामा लिङ्गाको उत्पादन विवरण निम्न अनुसार रेकड गरीएको छ ।

हेम्जा ६, बाँसबोट

क्र स	तरिका	स्नोमिस्टीक उत्पादन		स्नो काउन उत्पादन		आम्दानी र
		प्रती बोट ग्राम	प्रती रोपनी कि.ग्रा	प्रती बोट ग्राम	प्रती रोपनी कि.ग्रा	
१	किसान	७००	१०००	५००	६००	किसान तरिका स्नोमिस्टीक = १००० X रु२० रु२०००० / रोपनी स्नो काउन = ६०० X रु२० = रु१२००० रोपनी
२	IPNS	६००	१२००	६००	९००	IPNS तरिका स्नोमिस्टीक = ६०० X रु२० = रु१२००० रोपनी स्नो काउन ९००ह रु२० रु१८००० रोपनी

मकैको उत्पादन विवरण

मकैको जात अरुण २

किसान तरिका उत्पादन/ हे.	IPNS तरिका उत्पादन/ हे.
३.७	४.५

यसरी उत्पादन रेकड र आर्थिक विव्लेषण तथ्यांकलाई हेर्दा स्नोमिस्टीक जातको काउलीको उत्पादन राम्रो देखिएको छ । दुवैजातमा किसान तरिकामा भन्दा क्षेत्रीय तरिकामा उत्पादन राम्रो भएकोले क्षेत्रीय तरिका गम्भीर भएको कुरा किसानहरूले महसुस गरेका छन् ।

अर्मला ६, कास्की

क्र सं	तरिका	स्नोमिस्टीक उत्पादन		स्नो काउन उत्पादन		आमदानी रु
		प्रती बोट ग्राम	प्रती रोपनी कि.ग्रा	प्रती बोट ग्राम	प्रती रोपनी कि.ग्रा	
१	किसान	४५०	८००	३५०	५००	किसान तरिका स्नोमिस्टीक = ८००X रु२० रु१६०००/ रोपनी स्नो काउन=५००Xरु२० = रु१००००/ रोपनी
२	IPNS	६००	१०००	४००	८००	IPNS तरिका स्नोमिस्टीक =१०००Xरु२० =रु२००००/ रोपनी स्नो काउन=८००X रु२० . रु१६०००/ रोपनी

मकैको उत्पादन विवरण

मकैको जात: मनकामना

किसान तरिका उत्पादन/ हे.

३.८

IPNS तरिका उत्पादन/ हे.

५.१

मकै छिठो तयार भै धान रोप्न समेत सहज हुने भएकोले अरुण २ जातको मकैलाई कृषकहरुले राम्रो मन पराएका छन भने उत्पादनका दृष्टिले मनकामना राम्रो भए पनि ढिलो पाक्ने हुनाले खेतको लागी उपयुक्त नभएको पाइयो । उक्त पाठशालाको समापन एवं कृषक दिवस समेत मनाइ सकिएको छ । कृषक दिवस कार्यक्रममा प्रथम द्वितीय र तृतीय हुने कृषकहरुलाई नगद पुरस्कार र अन्य सहभागीहरुलाई प्रमाण पत्र समेत वितरण गरीएको छ ।

पुरस्कृत हुनेहरुको नामावली (हेम्जा)

सि.नं	किसानको नाम	ठेगाना	पुरस्कार रकम रु	बाली पद्धती	कैफियत
१	श्री दुर्गा पौडेल	हेम्जा ६, कास्की	५००।	मकै-काउली	प्रथम
२	श्री पार्वती पौडेल	हेम्जा ६, कास्की	३००।	मकै-काउली	द्वितीय
३	श्री तारा लुईटेल	हेम्जा ६, कास्की	२००।	मकै-काउली	तृतीय
४	श्री टेक प्रसाद पौडेल	हेम्जा ६, कास्की	१००।	मकै-काउली	सान्त्वना

पुरस्कृत हुनेहरुको नामावली (अर्मला)

सि.नं	किसानको नाम	ठेगाना	पुरस्कार रकम रु	बाली पद्धती	कैफियत
१	श्री टिका बहादुर गुरुङ	अर्मला ६, कास्की	५००।	मकै-काउली	प्रथम
२	श्री देबका भट्टराई	अर्मला ६, कास्की	३००।	मकै-काउली	द्वितीय
३	श्री मन्जु बस्नेत	अर्मला ६, कास्की	२००।	मकै-काउली	तृतीय
४	श्री जुठी गुरुङ	अर्मला ६, कास्की	१००।	मकै-काउली	सान्त्वना

पाठशालाका मुख्य सिकाईहरु

समग्रमा किसानहरुले उक्त पाठशाला पश्चात काउली बालीमा बोरोनको महत्वलाई बढि प्राथमिकता दिएका छन । पाठशालाका अन्य सिकाईहरुमा अम्लिय माटोमा कृषि चुनको प्रयोग, गोठेमलको व्यवस्थापन, माटो

जात्रको आवश्यकता तथा सन्तुलित मलखादको प्रयोगको बारेमा गम्भीर ज्ञान पाएका छन् । कम्पोष्ट मललाई धार्मार्थान वाट बचाउदा हुने फइदा, मुत्र सङ्कलन तथा यसको प्रयोगको बारेमा समेत कृषकहरु जानकार भएका छन् । कृषकहरु काउली तथा मकै बाली व्यवस्थापनका विविध पक्षका बारेमा समेत राम्भो ज्ञान हासील गर्न सक्षम भएका छन् ।

मकै-काउली जातको पाठशालामा दुई ओटा अभिमुखीकरण बैठक सहित तल उल्लेखित बिशेष कक्षा संचालन गरिएको थियो ।

पहिलो बैठक	अभिमुखीकरण बैठक
दोश्रो बैठक	बैमौसमी काउली खेती तथा त्यसका लागी उपयुक्त जातहरु
तेश्रो बैठक	नर्सरी तयारी तथा डेम्पीङ्ग अफ रोग नियन्त्रण गर्ने तरीका
चौथो बैठक	काउली खेतीको लागी जमीनको तयारी, बिरुवा रोपण तथा मलखाद को आवश्यकता
पाच्चौ बैठक	काउलीमा टप ड्रेसीङ्ग र महत्वपूर्ण रोगहरुको जानकारी
छौठै बैठक	एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन तथा यसको महत्व
सातौ बैठक	बाउली खेतीमा लागत तथा फाइदा अनुपात निकालने तरीका
आठौ बैठक	मकैका उन्नत जातहरु र मकै रोप्ने तरीका
नवौ बैठक	मकै खेतीको लागी जमीनको तयारी, मकै रोप्ने तरीका तथा मलखाद व्यवस्थापन
दस्यौ बैठक	मकैमा भारपात नियन्त्रण र नाइट्रेट स्ट्रिप को प्रयोग विधि
एघारौ बैठक	मकैका मुख्य रोगहरु तथा तिनको नियन्त्रण विधि
वाह्रौ बैठक	मकैको वित्तको छनौट तथा भण्डारण गर्ने तरीका

२.२.१०. आधारभूत सेवाकालिन तालिम

यस आ.व. मा आधारभूत सेवाकालिन तालिम संख्या १ भएकोमा सो तालिम क्षे. कृ. ता.के., लुम्लेमा भएको थियो र उक्त तालिममा यस प्रयोगशालाका प्रा.स. श्री टिका दत्त घिमिरेले भाग लिनु भएको थियो ।

२.२.११. बार्षिक प्रगती तथा अध्ययन प्रतिवेदन छपाई

प्रयोगशालाको बार्षिक कार्यक्रम तथा प्रगती विवरण भल्क्ने गरी अध्ययन प्रतिवेदन छपाई तथा वितरण गर्ने कार्य सम्पन्न गरीएको छ ।

खण्ड ग

बिबिध विवरण

(क) महिला सहभागिता

सि. नं.	कार्यक्रम	सहभागी कृषक	महिला	पुरुष	दलित	जनजाती	कैफियत
१	माटो नमूना विश्लेषण	५४९	२४३	२५९	४	९९	मा. से. नि.बाट ५ बागबानी अनुसन्धानबाट ३८ र नेस्टबाट ३ गणनामा समावेस गरिएको छैन।
२	माटो परिक्षण शिविर	६१७२	१७४२	४४३०	३६७	१६५५	
३	रासायनिक मलको गुणस्तर विश्लेषण	-	-	-	-	-	जि.कृ.वि.का. र कृषि सामग्री कं. बाट प्राप्त
४	माटो र विरुवाको नमूना संकलन तथा शुद्धि तत्व विश्लेषण	११३	४२	७१	१	४४	
५	जिल्लाहरुमा संचालित माटो सेवाको अनुगमन	५०	३०	२०	५	१०	
६	आइ.पि.यन.यस. कृषक पाठशाला	५५	४३	१२	३	२५	
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	५०	४०	१०	-	-	
८	हरियो मल प्रदर्शन	२	२	-	-	-	
९	भकारो सुधार	७	५	२	-	-	
	जम्मा	६९९८	२१४७	४८०४	३८०	१८३३	

१) महिला सहभागिता - ३०.६८%

२) पुरुष सहभागिता - ६८.६४%

३) दलित सहभागिता - ५.४३%

४) जनजाती सहभागिता - २६.१९%

ख) राजस्व विवरण

१. माटो तथा मल जाँच - ५१२५७

२. टेन्डर - १९५००

जम्मा - ७०७५७

ग) धरौटी विवरण

१. आम्दानी - २१४९८८

२. फिर्ता - १५५३४३

३. बाँकी - ५९६४५

घ) बजेट स्थिती

सि.न.	अखिलयारी प्राप्त भएको मिति	निकासा माग मिति	निकासा प्राप्त मिति	हालसम्मको निकासा रकम	हालसम्मको खर्च रकम	कैफियत
१	२०६६।५।१६	विभिन्न मिति	विभिन्न मिति	३२४४८०९।८०	३२४४८०९।८०	४०-३-४००
२	२०६६।५।१६	विभिन्न मिति	विभिन्न मिति	१७५६३७३।४५	१७५६३७३।४५	४०-४-४००
		जम्मा		५००९९८।३।२५	५००९९८।३।२५	दुवै शिर्षक गरेर

ड) बेरुजु

सि.न.	गत आ.ब. सम्मको बेरुजु रकम	चालु आ.ब.मा थप बेरुजु	जम्मा बेरुजु	गत आ.ब.मा फट्यौटको रकम	आ.ब.मा फट्यौटको लागी असुल गरेको रकम	कैफियत
१	०	०	०	१,२८,१४६।७८	०	नियमितको लागी कारबाही भइरहेको

च साझेदारीमा संचालीत कार्यक्रमहरु

यस प्रयोगशाला तथा विभिन्न निकाय विचको साझेदारीमा विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन भएका छन् जस्ताट कृषकहरूलाई प्रत्यक्ष लाभ भएको छ । विशेष गरेर यस प्रयोगशालाको माटो परिक्षण शिविर यस आवाम २०वटा लक्ष्य भएकोमा सेवाग्राहीलाई प्रत्यक्ष लाभ पुगाउन सकिने अवस्था थिएन किनकी प्रयोगशालाले थेग्नै नसक्ने मागहरु भई आएकोमा विभिन्न यन.जि.ओ., आई.यन.जि.ओ., गा.वि.स. र जि.कृ.वि.काहरुको प्रयोगशालाले गरेको छ जसबाट कृषक प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् । यसबाट यो पुष्टि हुन्छ की आगामी वर्षहरूमा माटो शिविरको संख्या लक्ष्यमा तेब्बर बढाउन पर्ने देखिन्छ ।

छ कार्यक्रम कार्यान्वयन स्तर र नितिगत समस्याको विवरण :

कार्यक्रम कार्यान्वयनमा भौतिक प्रगति १०० % भएको छ । सहायक स्तरको कर्मचारीहरूलाई काममा लगानीशल भएर यिक्कन को लागि कैनै अवसरहरु नभएको हुदा सहायक स्तरको कर्मचारीवाट आशानित काम लिन सकिने अवश्या छैन । तस्य यस प्रयोगशाला को संबद्धनाशल काम गनंका लागि तालिम भ्रमण जस्ता कार्यक्रमहरुको अवस्था गनु आवश्यक देखिन्छ । प्रयोगशालामा काम गर्दा अन्यन्तै खतरनाक केमीकल्स तथा एसीड संग सके काम गर्ने प्रोत्साहन पुराद्ध ।

ज. समस्या तथा सुझाव

१. यस प्रयोगशाला खैरेनीटार तनहुं वाट बिस्थापीत भइ जिल्ला कृषि विकास कार्यालय कास्कीको हातामा कार्यालय तथा प्रयोगशाला संचालन गर्ने निर्णय भएता पनि बजेटको व्यवस्था हुन नसकेकोले कार्यालय तथा प्रयोगशाला संचालनको लागि आबश्यक भौतिक सुविधा जुटाउन सकिएको छैन, तसर्थ आगामी बर्ष प्राथमिकताको साथ भौतिक सुविधा जुटाउनु पर्ने भएको छ।
२. यस प्रयोगशालामा एक वटा पनि सवारी साधन नभएकोले कार्यक्रम संचालन गर्न अती नै असजीलो भएकोले सवारी साधनको यथा सक्य व्यवस्था हुनु पर्ने।
३. स्थान अभावको कारण लेखा प्रशाशन, स्टोर, प्राविधिक, कार्यालय प्रमुख समेत एकै स्थानमा रही कार्य संचालन गर्न कठिनाइ भएको।
४. स्थान अभावको कारण महंगा औजार, उपकरण, केमीकल जस्ता सामानहरूलाई व्यवस्थित गराइ सुरक्षीत प्रयोग गर्न कठिनाइ भएको।
५. प्रयोगशाला मर्मत संभार गर्ने क्रममा प्रयोगशालाको ढुङ्गाको पर्खाल भत्कीई जनधनको क्षती रोक्न तत्काल आकस्मीक रूपमा मर्मत गर्दा खर्च भएको करीब १३३०००। रूपैयाको निकासा नभएको हूदा ठेकेदारलाई भुक्तानी गर्न नसकीएको हुदां सो रकम निकासा हुनु पर्ने।

खण्ड घ
अनुसुची १

प्रयोगशालामा माटो तथा मलखाद जांच गर्दा लाग्ने शुल्क सम्बन्धि विवरण
नेपाल सरकार सचिवस्त्र मिति २०६५ ९ १ को निर्णय अनुसार स्विकृत भएका माटो व्यवस्थापन कार्यक्रम
सम्बन्धि नर्मस

सि. न.	विवरण	यथात परीक्षण खर्च	नया परिमार्जित दर		
			कृषक तथा सरकारी कार्यालय (७५५ अनुदान)	विद्यार्थी/विश्व विद्यालय (५०५ अनुदान)	गैर सरकारी संस्था
१.	माटो विश्लेषण				
	प्राज्ञारिक पदार्थ विश्लेषण	८०।-	२०।-	४०।-	८०।-
	माटोको पि.एच.विश्लेषण	८।-	२।-	४।-	८।-
	टेक्स्चर विश्लेषण	१२।-	३।-	६।-	१२।-
	नाइट्रोजन विश्लेषण	५६।-	१४।-	२८।-	५६।-
	विरुवाले प्राप्त गर्ने फोस्फरस विश्लेषण	६०।-	१५।-	३०।-	६०।-
	विरुवाले प्राप्त गर्ने पोटासियम विश्लेषण	५६।-	१४।-	२८।-	५६।-
	शुद्धमतत्व विश्लेषण : मोलिब्डेनम	२५२।-	६३।-	१२६।-	२५२।-
	जिन्क, आइरन, कपर, म्याज्निज	१५२।-	३८।-	७६।-	१५२।-
२.	रासायनिक मल विश्लेषण				
	कुल नाइट्रोजन विश्लेषण	१५२।-	३८।-	७६।-	१५२।-
	नाइट्रेट नाइट्रोजन विश्लेषण	२००।-	५०।-	१००।-	२००।-
	एमोनिकल नाइट्रोजन विश्लेषण	१००।-	२५।-	५०।-	१००।-
	कुल फोस्फरस विश्लेषण	३००।-	७५।-	१५०।-	३००।-
३.	फ्रयाक्सनल फोस्फरस				
	पार्नामा घुलनशील, साइट्रिक एसडमा घुलनशील, साइट्रिक एसड अघुलनशील फस्फोरस विश्लेषण	९००।-	२२५।-	४५०।-	९००।-
	पोटास (STTB) तरिका	५००।-	१२५।-	२५०।-	५००।-
	पोटास फ्लेम फोटोमिटर तरिका	२५२।-	६३।-	१२६।-	२५२।-

- कृषक तथा सरकारी कार्यालय भन्नाले कृषक आफैले वा जिल्ला कृषि विकास कार्यालय कृषि विभाग अन्नरतका फार्म केन्द्रहरू वा अन्य सरकारी कार्यालय वा सरकारी स्वामित्वमा रहेका संस्थानहरू
- विद्यार्थी वा विश्व विद्यालय भन्नाले विद्यार्थी वा विश्वविद्यालयको अध्ययन कार्यकालागि परीक्षण गर्नु पर्ने विद्यार्थीले सम्बन्धित अध्ययन केन्द्र वा विभागको सिफारिस पत्र पेश गर्नु पर्ने छ ।
- गैर सरकारी संस्था भन्नाले सरकारी स्वामित्वमा नरहेका अन्य स्वतन्त्र संघ संस्थाहरू ।

अनुसुची २

अम्लिय माटोमा कृषि चुनको प्रयोग सम्बन्धी तालीका

माटो पि.एच.	को	कृषि चुनको सिफरीस मात्रा किलोग्राम प्रती रोपनी					
		पहाड			तराई		
		बलौटे दोमट	दोमट	चिम्ट्याइलो दोमट	बलौटे दोमट	दोमट	चिम्ट्याइलो दोमट
६.४		१५	२०	२४	८	१४	२२
६.३		२९	४०	४८	१५	२४	४४
६.२		४३	६०	७२	२३	३४	६४
६.१		५८	७८	९८	३०	४४	८६
६.०		७१	९२	१२०	३८	५२	१०६
५.९		८५	११०	१४६	४५	६२	१२८
५.८		९७	१२८	१६६	५२	७२	१४६
५.७		१०८	१४२	१८८	५८	८२	१६६
५.६		११९	१५८	२०८	६४	९०	१८४
५.५		१३०	१७०	२३०	७०	१००	२००
५.४		१४०	१८८	२५२	७६	११०	२२०
५.३		१५०	२०४	२७४	८१	११८	२३८
५.२		१६०	२१८	२९४	८६	१२६	२५४
५.१		१६९	२२८	३१४	९१	१३६	२७०
५.०		१७६	२४०	३३४	९६	१४२	२८६
४.९		१८४	२५२	३५४	१०१	१५०	३०२
४.८		१९१	२६२	३७४	१०६	१५८	३१६
४.७		१९९	२७२	३९०	१११	१६६	३३०
४.६		२०५	२८०	४०६	११५	१७४	३४०
४.५		२१०	२९०	४२०	१२०	१८०	३५०

- कृषि चुन बाली लगाउनु भन्दा २/३ हप्ता पहिलेनै माटोमा मिलाउनु पर्छ
- धेरै अम्लिय (पि.एच. ५.५ भन्दा कम) माटोमा कृषि चुनको प्रयोग गर्दा सिफरीस मात्रालाई आधा - आधा गरी दुई पटक प्रयोग गर्नु पर्छ
- क्षारीय माटोमा हरीयो मलको निरन्तर प्रयोग बाट सुधार गर्न सकिन्छ ।

अनुसुचि ३ विभिन्न प्राङ्गणारीक मलहरु र तिनमा पाइने खाद्यतत्वहरुको विवरण

क्र.सं	विवरण	नाइट्रोजन %	फस्फोरस %	पोटास %	कैफियत
१	गोठेमल	०.५-१.०	०.५	०.५-१.०	
२	कम्पोष्ट मल	१.०	०.५	१.०	
३	रात्री मल	५.५	४.०	२.०	
४	पिना	५.२	१.८	१.२	
५	कुखुराको सुली	४.७	३.५	३.५	
६	रगतको मल	१०-१२	१.०-२.०	-	
७	मासुको मल	१०.५	२.५	-	
८	माछाको मल	४.१	३.९	०.३-१.५	
९	सीड. खुरकोमल	१३.०	-	-	
१०	हाडको धुलो (काचो)	३.०-४.०	२०-२५	-	
११	हाडको धुलो (पाकेको)	१.०-२०.५	२२.०	-	

अनुसुचि ४ विभिन्न बालीको लागी उपयूक्त पि.एच. मान

क्र.सं	बाली	पि.एच. मान	क्र.सं	बाली	पि.एच. मान
१	कुरीलो	५.२ देखी ७.०	१८	आंप	५.५ देखी ७.०
२	केरा	६.० देखी ७.५	१९	प्याज	५.५ देखी ६.५
३	जौ	६.५ देखी ८.५	२०	केराउ	६.० देखी ७.५
४	कोदो	५.२ देखी ७.०	२१	भुईकटहर	५.० देखी ६.५
५	बन्दा	६.० देखी ७.०	२२	आलु	४.८ देखी ६.५
६	अमिलो फलफुल	५.५ देखी ६.५	२३	मुला	६.५ देखी ७.५
७	नरिवल	६.० देखी ७.५	२४	तोरी	६.० देखी ६.५
८	कफी	४.५ देखी ७.०	२५	धान	५.० देखी ६.५
९	काउली	६.५ देखी ७.५	२६	भटमास	६.० देखी ७.०
१०	धनिया	६.० देखी ७.०	२७	तरुल	६.० देखी ८.०
११	कपास	५.० देखी ६.०	२८	सुर्यमुखी	६.० देखी ७.५
१२	बोडी	५.० देखी ६.५	२९	सखरखण्ड	५.८ देखी ६.०
१३	फर्सी	६.० देखी ७.३	३०	चिया	४.० देखी ५.५
१४	लसुन	६.५ देखी ७.५	३१	सुर्ती	५.५ देखी ७.५

बिरुवाका खाद्यतत्वहरु

माया भण्डारी
लेखनाथ न.पा.६ खरानेफाट

आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
माटो सुधार कृषि खेती बनाउँ चमत्कार ।
दर्शक बृन्द सबैमा छ, स्वागत नमस्कार ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
२०६५ साल आश्विन महिना मा ।
जे.टि.सर आउनु भयो तालिम हामीलाई दिन ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
महिनै पिच्छै तालिम लिई धेरै ज्ञान पायौ ।
काउली खेती माटो सुधारमा हामी लायौ ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
लियौ नतिजा हामीले माटो जाँच गरी ।
खास्टे महिला समुहको खराने फाट भरी ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
पि.एच., पोटास, फस्फोरस अनि नाईट्रोजन ।
मुख्य- मुख्य यिनै हुन नि बिरुवाका खाना ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
बिरुवालाई आबश्यक १६ खाद्यतत्व ।
बुफिराखौं हामी कृषक यसको महत्व ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
प्रकाश, हावा, पानी पाउँछ प्राकृतिक रूपमा ।
नाईट्रोजन फस्फोरस पोटास मलखादमा ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
बांकी दश शुक्ष्म खाद्यतत्व सल्फर क्यालसियम ।
आबश्यक बिरुवालाई तामा म्याग्नेशियम ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
म्याग्नीज, क्लोरिन, मोलिब्डेनम, फलाम ।
प्रयोग गरौं बिरुवामा जिझ अनि बोरन ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥

यर्ति तत्व विरुद्धाका विसंनु हृदैन ।
विचार पहिल्यै पृच्छाएमा रोग ते छ्वैन ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
यस पर्छि उन्त जातको बिउ-बिजन रोजौ ।
उत्पादनमा वृद्धि गरी अघि बढन खोजौ ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
सकभर प्रयोग नगरौ नि रासायनिक मल ।
जैविक मल प्रयोग गरि दिउं अनि जल ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
सफा शुद्ध तरकारी खाने हाम्रो सौख ।
यस्तो चिज प्रयोग गरे लाग्जे छैन रोग ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
माटो सुहाउदो विउ विजन अब प्रयोग गरौ ।
रोग किराको गंभै देखि उन्मूलन नि गरौ ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
दश महिने तालिमले पायौ धेरै ज्ञान ।
थोरै खेति धेरै बनाउ अब उत्पादन ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥
यस्ता तालिम आई राखुन सधैं हाम्रो साथ ।
यर्ति भन्दै विदा हुन्छौ हस्त धन्यवाद ॥
आई.पि.एन.एस. पाठशाला हामी धाम ।
माटो सुधार हो यसको मुख्य काम ॥

भयो आज सबैलाई रमझम । दश महिने तालिमको समापन ॥

सिता भण्डारी
ले.ने पा. खराने फाट

सुन्नु होला दिदि बहिनि सुन्नु दाजु भाई ।
घरेलु बाली संरक्षण यो गीत वरिलै ॥

भयो आज सबैलाई रमझम ।
दश महिने तालिमको समापन ॥

आई.पि.एन.एस. पाठशालाको अर्थ बुझ्यौ हामीले ।
सधैं अधि बढी राखोस जनताको कामले ॥

भयो आज सबैलाई रमझम ।
दश महिने तालिमको समापन ॥

कृषि खेतीमा आधारित हाम्रो नेपाल देशलाई ।
माटो जाँची सुधारौन बेलैमा यसलाई ॥

भयो आज सबैलाई रमझम ।
दश महिने तालिमको समापन ॥

रासायनिक मलतिर नगरौं बल ।
खेत बारीमा प्रयोग गरौं, जैविक कम्पोष्ट मल ॥

भयो आज सबैलाई रमझम ।
दश महिने तालिमको समापन ॥

जथाभावी रासायनिकले माटो बिगार गर्दछ ।
यस्तो माटो सुधार गर्न धेरै बर्ष लाग्छ ॥

भयो आज सबैलाई रमझम ।
दश महिने तालिमको समापन ॥

प्राङ्गारिक मल बनाउँ सडने चिजहरुलाई ।
यसको अति उपयुक्त खेत अनि बारीलाई ॥

भयो आज सबैलाई रमझम ।
दश महिने तालिमको समापन ॥

उत्पादनमा बृद्धि गरी खाद्यन्तले भरौं ।
हरियो मल बनाउनलाई ढैंचा छर्ने गरौं ॥

भयो आज सबैलाई रमझम ।
दश महिने तालिमको समापन ॥

जडिबुटि औषधीको बिषादि प्रयोग गरौं ।
यसको भोल बनाईकन बिरुवामा छरौं ॥

भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥
 प्रयोग गरौ विषादि रूपमा असुरो आदी ।
 खुसार्नीको धूलो छेरे मर्छन लाही ॥
 भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥
 घरेलु वालि सरक्षणका धेरै तरिका हुन्छन ।
 लहसुन धूलो पारी छेरे खुम्बे किरा मर्छन ॥
 भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥
 दुई तिन चम्चा बेसार धूलो खाडलमा राखौं ।
 मालाधियन प्रयोग बिना कमिलालाई मारौं ॥
 भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥
 तातो पानीमा डुबाउन गोलभेंडाको पात थिचि ।
 यसले नियन्त्रण गर्दै गबारो पुतली ॥
 भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥
 खरानीमा मात्रा मिलाई मर्टिनेल मिसाई ।
 ढारकन नियन्त्रण गरै चुस्ने किगलाई ॥
 भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥
 सुर्त सावुन मात्रा मिलाई पकाउने गरौं ।
 स्प्रे गरी झुसिला खपटे आदी किरा मारौं ॥
 भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥
 यसमा अर्को जडि औषधी निमको पात फल ।
 पिसि रस बनाई छेरे मर्ने गर्दैन किरा ॥
 भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥
 दुई भाग पानी एक भाग गहून मिसाई गाईभैसीको ।
 नियन्त्रण गर्दै किरा काम भिटामिनको ॥
 भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥
 गाई भैसीको मल भन्दा मुत्र कडा धेर ।
 प्रयोग गरौं खेतवारीमा नफालौं खेर ॥
 भयो आज सबैलाई रमझम ।
 दश महिने तालिमको समापन ॥

तालिमका स्मरणहरु

देवका भट्टराई,
अर्मला ६, कास्की

आउनुभयो सरहरु माटो परिक्षण गर्नलाई ।
अर्मला जस्तो गाउँमा विकासको मुल छर्नलाई ॥

सिक्नै पर्ने सिप रैछ नविसौं है साथी ।
यहीबाट पुग्न सक्छौं हामी माथी माथी ॥

माटो परिक्षण के रहेछ मल कसरी बनाउने हो ।
विषाधी र प्राङ्गारिक मल अब हामीलाई चाहिने भो ॥

केही पहिला तरकारी किन्न हिन्थ्यौं हामी ।
अहिले हामी बेच्न हिड्छौं राम्रा राम्रा छानी ॥

हातेमालो गर्दै हिडौं नबुझेमा बुझाउँ ।
ताजा तरकारीको भण्डार गाउँ अर्मलालाई बनाउँ ॥

परम्परागत खेती होइन आधुनिक खेती लगाउँ ।
भैरहेको उञ्जनीमा दोब्बर नै बनाउँ ॥

बाखो जग्गा राख्ने होइन लगाउँ सबै खेती ।
नगद आफ्नै गर्ने हो है तरकारीलाई बेची ॥

सरहरु गएपनि सिप दिनु भाढ्छ ।
विषादी र मलमुत्र वरिपरि रैछ ॥

अन्तपूर्ण क्षेत्र ले ल्यायो यि सबै कुरा ।
कृषकको खेती लाउने भयो इच्छा पुरा ॥

કૃષક પાઠશાળા

જમુના ગુરુજી
અર્મલા ૬, કાસ્કી

ચારૈતર હરિયાલી હામ્રો અર્મલા ગાડ .

IPNS લે બિકાસ ગર્ન રોજેકો યો ઠાઉં ॥

IPNS પાઠશાળા દ્વારા પાએછૌ હામીલે જ્ઞાન .

યો જ્ઞાનલાઈ ભન્નુપર્દ્ધ જ્યોતિકો મુહાન ॥

તરકારીબાટ પાઇન્છ હામીલે ભિટામિન પ્રશસ્ત .

બન્દા ર ફર્સીલે બનાઉંછ શરીરલાઈ અભ સ્વસ્થ ॥

હામીલે જાન્યો ભને યસૈબાટ હુન્છ ઘરાયસી કિટનાસક બિષાદી .

પ્રયોગમા લ્યાઉન સક્યો. ભને માનિસલાઈ હુન્છ મહત્વપૂર્ણ ઔષધી ॥

IPNS કો ઉદેશ્ય રહેછ કિસાનલાઈ માટો સુધાર ગરાઉને .

હામીલે પનિ લક્ષ્ય રાખ્નુપર્દ્ધ માટોકો ઉર્વરાશક્તિ બઢાઉને ॥

માટો સુધાર ગન્ન્લાઈ માટો પરિક્ષણ હામીલે ગર્નુપર્દ્ધ .

નિરિક્ષકકો સલ્લાહ અનુસાર મલજલ મિલાઉનુ પર્દ્ધ ॥

માટો સુધાર ભાએપર્દ્ધ વદ્દી ઉત્પાદન ગર્ન સકિન્છ .

ઉત્પાદન વદ્દી ભાએપર્દ્ધ હામ્રો જીવનમા અવશ્ય સુધાર આઉંછ .

માટોકો ઉર્વરાશક્તી બઢાઉન મલખાદ અતિ આવશ્યક છે .

મલખાદ બચાઉનકો લાગી ભકારો સુધાર ગર્નુપર્દ્ધ ॥

મેરો કૃષિ

અર્જુન ગિરી
ખૈરેનીટાર - ૮

બિરુવાકો ખાદ્યતત્જમા જમ્મા સોછ્વટા હુન્છ .

માટો જોંચ ગર્નુપર્દ્ધ કુનૈ તત્વ કમી હુન્છ .

કુન માટોમા કસ્તો ખેતી ધ્યાન સબૈલે દિનુપર્દ્ધ .

જુન તત્વકો કમી હુન્છ ત્યહી નૈ હામ્લે દિનુપર્દ્ધ .

મલખાદ રાખી, ખનજોત ગરી માટો તયાર ગર્નુપર્દ્ધ .

શુદ્ધ વિઉકો છનોટ ગરી મિલાએર છર્નુપર્દ્ધ .

ખાદ્યતત્વ વ્યવસ્થાપન મુખ્ય કુરા હુન આઉંછ .

ચુહાવટમા ધ્યાન પુ-યાએ ઉત્પાદનમા વૃદ્ધી લ્યાઉંછ .

કસ્તો વિઉલાઈ કર્તી ગહિરાઈ આફૈલે નૈ જાન્ન પર્દ્ધ .

કુન રોગ લાગદા કસ્તો લક્ષણ અનુભવ રાખ્નુપર્દ્ધ .

સિંચાઈ ર નિકાશ વારે જાનકારી રાખ્નુ પર્દ્ધ .

રોગ, કીરાકો પ્રકોપમા ચનાખો ભૈ લાગનુપર્દ્ધ .

અમ્લિયપન હટાઉન જિપ્સમ પ્રયોગ ગર્નુપર્દ્ધ .

આઇ.પિ.એન.એસ પાઠશાળાલાઈ ઉપયોગી બનાઇરાખ્છ .

નગદ આર્જન ગર્ન ખાલકા બાલી નાલીતિર લાગ્છુ .

ધાન, મકૈ, ગહું નૈ હુન્ મુખ્ય હામ્રો ખાદ્યબાલી .

સરરસ્લાહ ગરીકન અધી બઢૌ અબદેખી .

કાઉલી રોપૌ, આલુ રોપૌ, રોપૌ સાગ સબ્જ પનિ .

તાતે માલો ગરૈં બઢૌ સફલ હુન્છૈ અવશ્ય નિ .

कृषक पाठशाला

हरियाली कृषक पाठशाला समूह
हेम्जा ६, कास्की

ज्ञान ज्योती फैलाउन IPNS को सन्देश
गाउँ गाउँमा लैजाउन
स्वागत गछौं पाहुना साथीलाई
फुल माला अविर लगाई

जब हुन्छ माटोको सुधार
तब हुन्छ कृषकको उद्धार

गरौ खेती नमानी कष्ट
खाद्यान्त हुदैन संकट

मल जल गरी उत्पादन बढाउ
उन्नत जातको वित्र विजन रोपउ

हेर चाह गरौ न खेतीमा
दश महिना लेकाछौं तालिम

प्रयास गरी अगाडी जानलाई
कृषी खेती आम्दानी लिनलाई

हेम्जा बासी हामी हौं कृषक
उन्नत खेती गरौन दर्शक

वरिपरि तरकारी लगाउ
स्वस्त्र जीवन निरोगी बनाउ

विज्ञबाट लिराखौं हाम्ले ज्ञान
थोरै खेती धैरै लिउ उत्पादन

धन्यवाद

कृषक पाठशाला

जमुना गुरुङ
अर्मला ६, कास्की

चारैतिर हरियाली हाम्रो अर्मला गाउँ ।
IPNS ले बिकास गर्न रोजेको यो ठाउँ ॥
IPNS पाठशाला द्वारा पाएछौं हामीले ज्ञान ।
यो ज्ञानलाई भन्नुपर्छ ज्योतिको मुहान ॥
तरकारीबाट पाइन्छ हामीले भिटामिन प्रशस्त ।
बन्दा र फर्सीले बनाउँदछ शरीरलाई अझ स्वस्थ ॥
हामीले जान्यौं भने यसैबाट हुन्छ घरायसी किटनासक बिषादी ।
प्रयोगमा ल्याउन सक्यौ. भने मानिसलाई हुन्छ महत्वपूर्ण औषधी ॥
IPNS को उदेश्य रहेछ किसानलाई माटो सुधार गराउने ।
हामीले पनि लक्ष्य राख्नुपर्छ माटोको उर्वराशक्ति बढाउने ॥
माटो सुधार गनृलाई माटो परिक्षण हामीले गर्नुपर्छ ।
निरिक्षकको सल्लाह अनुसार मलजल मिलाउनु पर्छ ॥
माटो सुधार भएपर्छ बढी उत्पादन गर्न सकिन्छ ।
उत्पादन बढी भएपर्छ हाम्रो जीवनमा अवश्य सुधार आउँछ ॥
माटोको उर्वराशक्ति बढाउन मलखाद अति आवश्यक छ ।
मलखाद बचाउनको लागी भकारो सुधार गर्नुपर्छ ॥

मेरो कृषि

अर्जुन गिरी
खेरेनीटार - ८

बिरुवाको खाद्यतत्त्वमा जम्मा सोहबटा हुन्छ ।
माटो जाँच गर्नुपर्छ कैनै तत्व कमी हुन्छ ।
कुन माटोमा कस्तो खेती ध्यान सबैले दिनुपर्छ ।
जुन तत्वको कमी हुन्छ त्यही नै हाम्ले दिनुपर्छ ।
मलखाद राखी, खनजोत गरी माटो तयार गर्नुपर्छ ।
शुद्ध वितुको छनोट गरी मिलाएर छर्नुपर्छ ।
खाद्यतत्व व्यवस्थापन मुख्य कुरा हुन आउँछ ।
चुहावटमा ध्यान पु-याए उत्पादनमा वृद्धी ल्याउँछ ।
कस्तो वितुलाई कती गहिराई आफैले नै जान्नु पर्छ ।
कुन रोग लागदा कस्तो लक्षण अनुभव राख्नुपर्छ ।
सिंचाइ र निकाश वारे जानकारी राख्नु पर्छ ।
रोग, कीराको प्रकोपमा चनाखो भै लाग्नुपर्छ ।
अम्लियपन हटाउन जिप्सम प्रयोग गर्नुपर्छ ।
आइ.पि.एन.एस पाठशालालाई उपयोगी बनाइराख्नु ।
नगद आर्जन गर्ने खालका बाली नालीतिर लाग्नु ।
धान, मकै, गर्हु नै हुन् मुख्य हाम्रा खाद्यबाली ।
सरसल्लाह गरीकन अधी बढी अबदेखी ।
काउली रोपौ, आलु रोपौ, रोपौ साग सब्ज पनि ।
हाते मालो गर्दै बढौं सफल हून्छौं अवश्य नि ।

कृषक पाठशाला

हरियाली कृषक पाठशाला समूह
हेम्जा ६, कास्की

ज्ञान ज्योती फैलाउन IPNS को सन्देश
गाउँ गाउँमा लैजाउन
स्वागत गछौं पाहुना साथीलाई
फुल माला अविर लगाई

जब हुन्छ माटोको सुधार
तब हुन्छ कृषकको उद्धार

गरौं खेती नमानी कष्ट
खाद्यान्न हुदैन संकट

मल जल गरी उत्पादन बढाउ
उन्नत जातको विड विजन रोपउ

हेर चाह गरौं न खेतीमा
दश महिना लेकाछौं तालिम

प्रयास गरी अगाडी जानलाई
कृषी खेती आम्दानी लिनलाई

हेम्जा बासी हामी हौं कृषक
उन्नत खेती गरैन दर्शक

वरिपरि तरकारी लगाउ
स्वस्थ जीवन निरोगी बनाउ

विज्ञबाट लिराखौं हाम्ले ज्ञान
थोरै खेती धैरै लिउ उत्पादन

धन्यवाद

